



UNIVERZITA
P. J. ŠAFÁRIKA
V KOŠICIACH

Alma Alcohol Mater

Názory študentov na konzumáciu alkoholu
a alkoholové politiky v univerzitnom prostredí

Mária Bačíková Jozef Benka Beáta Gajdošová Ondrej Kalina



Oľga Orosová Ferdinand Salonna Natália Sedlák Vendelová

Alma Alcohol Mater

Názory študentov na konzumáciu alkoholu a alkoholové politiky v univerzitnom prostredí

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci dotačného programu na poskytnutie účelovej dotácie Úradu vlády SR na podporu programov, iniciatív a aktivít v oblasti národnej protidrogovej stratégie pre rok 2011.

Realizovaná práca nadväzuje na projekt podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja APVV-20-038205.

Editorka:

Mgr. Mária Bačíková, PhD.

© 2011

Mgr. Mária Bačíková, PhD. (1., 2., 3., 5., 7. kapitola)

Mgr. Jozef Benka (5., 8. kapitola)

PhDr. Beata Gajdošová, PhD. (2., 5. kapitola)

Mgr. Ondrej Kalina (5., 6. kapitola)

Doc. PhDr. Oľga Orosová, PhD. (2. kapitola)

Mgr. Ferdinand Salonna (3., 4., 5. kapitola)

Mgr. Natália Sedlák Vendelová, PhD. (5., 7., 9. kapitola)

Grafická úprava a fotografia na obálke: Stanislav Bačík

Všetky práva vyhradené. Toto dielo, ani žiadnu jeho časť, nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku tejto publikácie zodpovedajú autori. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-7097-921-1

Alma **Alcohol** Mater

Názory študentov na konzumáciu alkoholu
a alkoholové politiky v univerzitnom prostredí

Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach
2011

Obsah

Predhovor

Alkohol medzi študentmi vysokých škôl.....	9
Alkohol a cigarety ako legálne drogy a vysokoškoláci. Možnosti prevencie ich užívania.....	13
Konzumácia alkoholu u vysokoškolákov.....	17
Miesto vysokej školy v prevencii nadmerného pitia alkoholu z pohľadu vysokoškolákov.....	24
Analýza fokusových skupín.....	31
Názory vysokoškolákov na konzumáciu alkoholu.....	33
Riziká spojené s pitím alkoholu.....	38
Pravidlá užívania alkoholu na univerzite očami študentov.....	48
Študentské návrhy riešenia zne/užívania alkoholu na univerzite.....	63

Záver

Zoznam použitej literatúry

Predstavenie pracoviska

Predhovor

Útla publikácia, ktorú držíte v ruke, vznikla v rámci projektu „Program prevencie drogových závislostí a AIDS pre vysokoškolákov XI s dôrazom na tvorbu a implementáciu alkoholových politík v univerzitnom prostredí. Iniciatíva oCAP (on Campus Alcohol Policy)“ podporeného Úradom vlády Slovenskej republiky. Jeho hlavným cieľom bolo zrealizovať niekoľko diskusií so študentmi vysokých škôl v rámci metódy fokusových skupín na tému konzumácie alkoholu a možností jej prevencie v univerzitnom prostredí.

Základnou myšlienkou, ktorá stála za vznikom projektu, je otázka „Má sa vysoká škola starať o študenta aj v inej oblasti, akou je šírenie vedomostí?“ V našom prípade išlo konkrétne o problematiku konzumácie alkoholu. Má vysoká škola zasahovať a regulovať konzumáciu alkoholu alebo je to na zodpovednosti samotných študentov?

Rôzne prevenčné opatrenia realizované na našich vysokých školách, ak vôbec, boli robené „zhora“ - teda vedenie univerzity rozhodlo, čo považuje za efektívne stratégie. Rastúci počet najmä zahraničných výskumov však poukazuje na dôležitosť realizovania preventívnych opatrení „zdola“ - študenti sami navrhujú a hodnotia možné opatrenia a stratégie. Ak sú prevenčné, prípadne reštriktívne opatrenia realizované touto cestou, sú študenti ochotnejší ich akceptovať a riadiť sa nimi. Táto práca nadväzuje na viaceré zahraničné výskumy a zvlášť aplikované programy, ktoré majú na starosti univerzitné prostredie a pravidlá, ktoré na nich existujú ohľadom užívania alkoholu.

V niekoľkých kapitolách tejto publikácie sme spracovali krátky teoretický úvod do problematiky konzumácie alkoholu medzi vysokoškolskými študentmi, ďalej prezentujeme niekoľko základných údajov o frekvencii užívania alkoholu na vysokých školách. Nosnou časťou publikácie je však prvotné spracovanie údajov získaných metódou fokusových skupín, ktoré sme realizovali v rámci podporeného projektu. Našou snahou pri príprave tejto publikácie nebolo podať ucelený pohľad na problematiku konzumácie alkoholu v univerzitnom prostredí, naopak, cieľom bolo načrtnúť stav problematiky a otvoriť nové otázky a témy, ktoré si budú vyžadovať ďalšie, komplexnejšie spracovanie. Práca tiež prispieva k námetom, ako lepšie a efektívnejšie zavádzať pravidlá ohľadom užívania alkoholu vo vysokoškolskom prostredí, pričom na základe prezentovaných výsledkov je to práve zaangažovanosť samotných študentov, teda „expertov“, ktorí veľmi dobre poznajú terén.

Naša vd'aka patrí Úradu vlády Slovenskej Republiky za možnosť zrealizovať tento projekt a otvoriť tak diskusiu na tému možnosti prevencie nadmernej konzumácie alkoholu vo vysokoškolskom prostredí, ako i nežiaducich následkov, ktoré so sebou nadmerná konzumácia prináša.

autori a autorky

Alkohol medzi študentmi vysokých škôl

Alkohol je bežnou súčasťou života v mnohých krajinách sveta. Nie je tomu ináč ani na Slovensku. Väčšina ľudí dokáže ku konzumácii alkoholu pristupovať zodpovedne. Napriek tomu, niektoré životné obdobia sú charakterizované zvýšenou frekvenciou i množstvom vypitého alkoholu. K takýmto obdobiam patrí vysokoškolské štúdium. Vo všeobecnosti výskumy ukazujú, že ľudia s vyšším vzdelaním konzumujú alkohol menej často a menej rizikovo ako tí s nižším vzdelaním. Napriek tomu, vo viacerých krajinách sveta bolo potvrdené, že práve študenti vysokých škôl pijú alkoholické nápoje častejšie a vo väčšom množstve ako ostatná populácia.

Príčiny a motívy

Výskumníci v snahe zistiť príčiny a motívy nadmerného pitia u vysokoškolákov dospievajú k veľmi zaujímavému záveru - alkohol je jednoducho dôležitým aspektom študentského života. Dokonca je považovaný za kľúčový komponent hľadania identity mnohých mladých ľudí. Podnetný výskum sa týkal prezentovania seba v rámci internetových sociálnych sietí. Ukázalo sa, že stavať sa do pozície „pijána (drinker)“ je mnohými mladými ľuďmi považované za sociálne žiaducu súčasť identity vo virtuálnom svete.

Príčiny nadmernej konzumácie alkoholu môžeme vidieť v interakcii rôznych faktorov. Jednak v intrapersonálnych faktoroch (rod, genetické predispozície, hodnotový systém jednotlivca a postoje k alkoholu), jednak v interpersonálnych (rodičia, súrodenci, rovesnícka skupina) a v situačných faktoroch (oslavy, momentálna nálada, formálne obmedzenia a regulácie v daných priestoroch).

Predchádzajúce štúdie ukazujú, že medzi vysokoškolákmi pijú alkohol viac tí, ktorých rodičia pijú alkohol, tí, ktorí sú športovými fanúšikmi a študenti, ktorí nežijú počas semestra spolu s rodičmi. Keď však študenti odpovedali na otázky ich motivácie piť alkohol, najsilnejšími motívmi boli spoločenské udalosti, zlepšenie nálady a riešenie problémov. V bežnej populácii sa ukázal ako významný faktor znižujúci konzumáciu alkoholu poznanie negatívnych zdravotných dôsledkov. Zdá sa však, že u mladých ľudí tento fakt nehrá dôležitú rolu.

Problémy

Problémy spojené s pitím alkoholu môžeme rozdeliť do dvoch oblastí. Prvou z nich sú ťažkosti dlhodobého charakteru ako dôsledok nadmernej konzumácie alkoholu. Jednoznačne k nim zaradujeme zhoršenie zdravotného stavu a výskyt ďalších foriem rizikového správania ako napr. fajčenie. Ďalej sú to problémy v partnerských vzťahoch, vzťahoch k rodičom, priateľom, znížená šanca na vytvorenie rodiny. Pre študentov sú špecifické, ale nemenej závažné, ťažkosti súvisiace so štúdiom, ako napr. neschopnosť plniť si načas povinnosti, nezvládnutie študijnej záťaže, nedostatočná príprava na skúšky a podobne.

Druhou oblasťou sú problémy, ktoré vznikajú priamo pod vplyvom alkoholu. Vysokoškólači pod vplyvom alkoholu majú zvýšené riziko úrazov, neplánovaného, nežiadaného a najmä nechráneného pohlavného styku, sexuálnej agresie, násilia, ničenia majetku a vedenia auta pod vplyvom alkoholu. V nemalej miere je to takisto vynechávanie vyučovania alebo neschopnosť sústrediť sa naň. Preto je pitie nadmerného množstva alkoholu problémom nielen pre samotného študenta, ale aj pre jeho okolie. Niektorí autori hovoria o tzv. secondhand efekte pitia, kedy sú obeťami nadmernej konzumácie alkoholu študenti, ktorí nepijú, a to v podobe fyzického alebo verbálneho útoku, sexuálneho obťažovania, narušenia osobného priestoru (napr. vyrušenie počas štúdia alebo spánku), alebo jazdy v aute s vodičom pod vplyvom alkoholu. Jedna zo štúdií realizovaných v USA uvádza, že až 27,4% respondentov v posledných 30 dňoch viedlo vozidlo pod vplyvom alkoholu a 35,1% bolo spolujazdcom niekoho, kto viedol auto pod vplyvom alkoholu.

Nárazové pitie

Pre skupinu vysokoškolských študentov je charakteristická najmä tzv. nárazová konzumácia (binge drinking), čo znamená pitie alkoholu príležitostne ale vo veľkých dávkach. Nárazové pitie je úzko späté s tými najzaujímavejšími súčasťami študentského života -ako sú párty, stretávanie sa s priateľmi, život na internáte. Zdá sa, že nárazové pitie je častejšie u mladších ako 24 rokov, slobodných, mužov, detí rodičov s univerzitným vzdelaním, študentov, ktorí pili nárazovým spôsobom už skôr. Ďalej u tých, pre ktorých sú párty veľmi dôležitou súčasťou študentského života, náboženstvo a umenie je pre nich skôr nezaujímavé, majú horšie študijné výsledky. V súvislosti so sociálnymi charakteristikami pijú nárazovo častejšie tí, ktorí majú spolubývajúcich, majú viac ako 5 blízkych priateľov, trávia viac ako 2 hodiny denne s priateľmi.

Vplyv rovesníkov a sociálne normy

Jeden z veľmi významných prediktorov konzumácie alkoholu i iných návykových látok je vplyv priateľov a rovesníkov. Tento vplyv však nie je len priamy („moji kamaráti sa večer opijú, opijem sa s nimi“) ale aj nepriamy cez vnímané sociálne normy (normatívne očakávania). Ľudia majú isté predstavy, očakávania o normálnom, väčšinovom správaní sa svojich rovesníkov (zväčša zisťovanom otázkami typu: „Čo si myslíte, ako sa správa typický študent vašej školy“, „Koľko alkoholu vypije typický človek vášho veku“). Výskumy konzistentne ukazujú, že pri interpretovaní sociálnych noriem dochádza k veľkým nezhodám so skutočnosťou. Zistil sa veľký rozdiel medzi tým, čo študenti považujú za normu v ich skupine a tým, čo sú skutočné normy. V súvislosti s konzumáciou alkoholu, väčšina študentov si myslí, že priemerní ľudia ich veku pijú častejšie a viac alkoholických nápojov, ako je v skutočnosti pravda. Táto nesprávna interpretácia skutočnosti môže viesť k zmene správania. Ak má človek pocit, že jeho postoje a správanie sa výrazne odlišujú od postojov a správania väčšiny členov jeho sociálnej skupiny, pociťuje istý diskomfort a pokúsi sa tento nesúlad zmeniť, zväčša tým spôsobom, že zmení svoje správanie v smere (nesprávne interpretovanej) normy. Mnohé preventívne programy preto vychádzajú z tézy, že ak mladým ľuďom podáme informácie o skutočnej norme, prípadne normu podhodnotíme, upravia ľudia svoje správanie práve týmto žiaducim smerom.

Preventívne opatrenia

V predchádzajúcich odsekoch sme ukázali, že konzumácia alkoholu je takmer nedeliteľnou súčasťou študentského života. Preto je dôležité v rámci preventívnych opatrení zamerať svoju pozornosť na zníženie nárazovej konzumácie a zároveň na prevenciu priamych problémov spojených s alkoholom (už spomínané násilie, neplánovaný sex, vedenie vozidla pod vplyvom alkoholu a pod.).

Na Slovenských vysokých školách sú preventívne opatrenia v tejto oblasti zväčša formálne, nesystematické, a preto málo účinné. Zahraničné výskumy poukazujú na potrebu kolaboratívneho prístupu, ktorý zdôrazňuje spoluprácu autorít, študentov ako aj širšej komunity pri formulovaní pravidiel ohľadom konzumácie alkoholu v univerzitnom kontexte. Tento prístup je teda založený na spolupráci všetkých strán, ktoré sú pravidlami ohľadom konzumácie alkoholu nejakým spôsobom ovplyvnené. Rozhodujúcim faktorom je, že pokiaľ študenti nemajú pocit, že sú súčasťou procesu stanovovania pravidiel, môžu voči nim zaujať negatívny postoj, nech sú pravidlá akékoľvek. Ak študenti nesúhlasia s existujúcimi pravidlami týkajúcimi sa

konzumácie alkoholu, sú viac motivovaní byť súčasťou pri rozhodovaní o týchto pravidlách. Účasť študentov na rozhodovaní napomôže v konečnom dôsledku aj efektívnosti pri uplatňovaní týchto pravidiel a to zvlášť, ak budú zohľadnené ich názory a skúsenosti.

Alkohol a cigarety ako legálne drogy a vysokoškoláci. Možnosti prevencie ich užívania.

Konzumácia alkoholu spolu s fajčením tabakových výrobkov sa považuje za užívanie legálnych drog. Možno užívaniu legálnych drog medzi vysokoškolákmi predchádzať, prípadne ho redukovať?

Odpoveď sa dá hľadať v dvoch základných zdrojoch výskumných dát:

- x v tom, čo vieme o vzťahu rizikových a protektívnych faktorov užívania legálnych drog,
- x v tom, čo vieme o efekte programov prevencie užívania legálnych drog, programoch využívajúcich efektívne stratégie prevencie.

Náš výskumný tím zrealizoval v posledných rokoch medzi vysokoškolákmi, študentmi košických univerzít, niekoľko výskumných projektov. Cieľom projektov bolo nájsť čiastočné odpovede na tieto otázky.

Realizované výskumy vychádzali z dostupných teoretických poznatkov:

- x poznanie, že výskum faktorov užívania návykových látok vysokoškolákmi predpokladá osobitnú pozornosť, pretože vysokoškoláci predstavujú špecifickú skupinu populácie s osobitým štýlom pitia alkoholu, zároveň k problematickej konzumácii alkoholu vysokoškolákmi majú vzťah odlišné rizikové faktory ako u ostatnej populácie;
- x poznanie, že aj keď vysokoškoláci nepatria priamo medzi najohrozenejšie populačné skupiny z hľadiska výskytu zneužívania návykových látok a návykového správania, je dôležité venovať im náležitú pozornosť, pretože ich vplyv na iných, na mládež, pacientov, klientov, je vďaka ich budúcej profesionálnej špecializácii veľmi dôležitý. Ich osobnostný imidž sa stáva súčasťou predstavy spoločnosti o úrovni zdravotníctva, školstva, vedy, právneho systému.
- x poznanie, že alkoholické nápoje sú „oblúbenou“ návykovou látkou vysokoškolských študentov, pričom za nebezpečný sa považuje spôsob konzumácie, a to najmä epizodické, nadmerné pitie, ktoré je spojené s vysokým rizikom poškodenia zdravia;
- x poznanie vzťahu environmentálnych, individuálnych faktorov, faktorov sociálneho vplyvu, s konzumáciou alkoholu, fajčením cigariet a iným so zdravím súvisiacim správaním;

- x poznanie, že nebezpečná je aj stratégia zvládania záťaže „veselé historky v bare“ kvôli riziku rozvoja závislosti od alkoholu;
- x poznanie, že výskumné zistenia poukazujú na vážne nepriaznivé následky pravidelnej konzumácie alkoholu a pravidelného fajčenia tabaku; na súvislosť medzi konzumáciou alkoholu a užívaním legálnych a nelegálnych drog; na zvýšené riziko vývoja závislosti od psychoaktívnych látok v skupinách pravidelných konzumentov;
- x varovné poznanie frekvencie pravidelnej konzumácie alkoholu v skupine vysokoškolákov, ale aj vysokoškoláčok; podielu pravidelných fajčiarov; a malého rozdielu v podiele pravidelných fajčiarov medzi vysokoškolákmi a vysokoškoláčkami;
- x poznanie týkajúce sa účinnosti a efektívnosti sociálno-psychologických výcvikov a intervencií, zdrojom ktorého sú vo väčšine výskumy orientované na špecifické problémy podpory zdravia a prevencie ochorení;
- x poznanie, že výcviky implementujúce stratégiu „sociálneho vplyvu“ v prevencii užívania drog podporujú spôsobilosť jednotlivcov odolávať pasívnemu sociálnemu tlaku (obzvlášť úprava normatívnych očakávaní adolescentov - nadhodnocovania užívania drog rovesníkmi);
- x poznanie, že kombinácia stratégie „sociálneho vplyvu“ a rozvoja životných spôsobilostí v sociálno-psychologických výcvikoch podporuje spôsobilosť adolescentov odolávať aktívnemu sociálnemu tlaku rovesníkov k užívaniu drog;
- x poznanie, že výskum účinnosti sociálno-psychologických výcvikov predpokladá jasné definovanie indikátorov účinnosti. V našom výskume sme sa sústredili na dva indikátory: sociálnu inteligenciu a črty osobnosti. Nadväzovali sme na poznanie, že rozvojom sociálnej inteligencie d črt osobnosti je možné zvyšovať pripravenosť a spôsobilosť jednotlivca na flexibilné zvládanie životných úloh.

Cieľom našich výskumov bolo:

- x skúmať faktory užívania legálnych návykových látok (tabak, alkohol) prostredníctvom kumulatívneho indexu fajčenia tabakových cigariet a konzumácie alkoholu;
- x skúmať vzťah pohlavia, osobnostných faktorov, faktorov hodnôt a užívania legálnych návykových látok najlepším priateľom k užívaniu týchto látok vysokoškolákmi; skúmať simultánny podiel uvedených faktorov na užívaní legálnych návykových látok vysokoškolákmi;
- x skúmať účinnosť sociálno-psychologického výcviku vo vzťahu k sociálnej inteligencii a črtám osobnosti vysokoškolákov;
- x skúmať vzťah sociálnej inteligencie a osobnostných črt v závislosti od

rodu, výskytu stavov opitosti a absolvovania sociálnopsychologického výcviku;

- x sledovať problémové pitie vysokoškolákov kvalitatívnou metódou. Zároveň vypracovať súbor odporúčaní v prevencii problémového pitia alkoholu medzi vysokoškolákmi na základe získaných výskumných dát.

Čo bolo zistené:

- x vzťah medzi osobnostnými faktormi extroverzie, sociálnej žiaducnosti; faktormi hodnôt subjektívnej pohody, konvenčnosti; kumulatívnym indexom užívania látok najlepším priateľom a užívaním legálnych návykových látok vysokoškolákmi;
- x vzťah medzi rodom a užívaním legálnych návykových látok vysokoškolákmi. Vyššia pravdepodobnosť fajčenia cigariet aj konzumácie alkoholu bola medzi mladými mužmi.
- x častejšie užívanie legálnych návykových látok vysokoškolákmi súviselo s nižšou úrovňou faktora konvenčnosti; vyššou úrovňou kumulatívneho indexu užívania alkoholu a cigariet; užívaním legálnych návykových látok u najlepšieho priateľa;
- x pozitívny vplyv sociálno-psychologického výcviku, ktorý viedol k rozvoju kognitívneho faktora sociálnej inteligencie a spracovaniu sociálnych informácií; k rozvoju faktorov osobnosti: emocionálnej stability a otvorenosti, tzn. tých faktorov, ktoré sú relevantné pre rozvoj zrelosti osobnosti súvisiacu s podporou a prevenciou zdravia, ako aj so zvládaním životných úloh;
- x rodové rozdiely; nárast faktorov Sociálneho poznávania a Otvorenosti voči skúsenosti u vysokoškoláčok;
- x vyššia úroveň Sociálneho poznávania, Sociálnych spôsobilostí, Extroverzie, Otvorenosti voči skúsenosti, ako aj nižšia úroveň Prívetivosti medzi vysokoškolákmi s priznaným stavom(mi) opitosti;
- x rozvoj úrovne Sociálneho poznávania, Sociálnych spôsobilostí medzi vysokoškolákmi bez výskytu stavov opitosti;
- x rozvoj Otvorenosti voči skúsenosti medzi vysokoškolákmi (longitudinálne dáta).

Doterajšie výskumné štúdie sledujúce vzťah osobnostných dimenzií a užívania návykových látok dospelými a mladými dospelými sústredovali pozornosť na dimenzie osobnosti. Nebolo však známe, či nielen osobnostné faktory, ale aj faktory hodnôt (ako relatívne stabilné individuálne preferencie) a znútornené normatívne názory prispievajú k užívaniu drog medzi mladými dospelými. Naše výskumné zistenia potvrdzujú rozdiely

a odlišný potenciál rozvoja faktorov sociálnej inteligencie a osobnosti vo vzťahu k rodu, ako aj konzumácii alkoholu vysokoškólákmi.

Výsledky podporujú dôležitosť implementácie stratégie šírenia informácií a rozvoja životných spôsobilostí v prevencii užívania návykových látok vysokoškólákmi s dôrazom na reflektovanie hodnôt, hodnotovej orientácie a životnej perspektívy. Zároveň sa ukazuje opodstatnenosť stratégie sociálneho vplyvu v prevencii užívania legálnych drog, dôležitosť rozvoja spôsobilostí odolávania pasívnemu a aktívnemu tlaku medzi rovesníkmi.

Konzumácia alkoholu u vysokoškolákov

V rámci Slovenska bolo realizovaných niekoľko medzinárodných štúdií, ktoré sa, okrem iného, zameriavali na mieru konzumácie alkoholu.

Projekt ESPAD (The European School Survey on Alcohol and Other Drugs, Európsky školský prieskum o alkohole a iných drogách) sa zameriaval na približne 16 ročných študentov základných a stredných škôl. Takmer 90% všetkých študentov uviedlo, že požilo alkoholický nápoj počas posledných 12 mesiacov, čo Slovenskú republiku stavia na 7. miesto z 36 krajín. 25% adolescentov udávalo opitosť v posledných 30 dňoch (6. miesto).

Ďalší projekt HBSC (Health Behaviour in School Aged Children, Zdravie a so zdravím súvisiace správanie školákov) sledoval mieru pitia alkoholu u mladších detí, v troch vekových skupinách 11, 13 a 15 rokov. 14% 11-ročných chlapcov a 10% dievčat pije alkohol aspoň raz za týždeň. Vo veku 15 rokov tento údaj stúpa na 33% u chlapcov a 22% u dievčat. 40% chlapcov a 31% dievčat udáva, že boli opití prvýkrát vo veku 13 rokov a menej!

Tieto štúdie však zahŕňajú len mladších adolescentov, ani jedna z nich sa nezameriava na vyššie vekové skupiny. V rámci projektu SLICE, ktorého čiastkové výsledky na tomto mieste priblížime, sme položili niekoľko otázok týkajúcich sa alkoholu práve skupine vysokoškolákov. Projekt SLICE (Student Life Cohort in Europe) je medzinárodná longitudinálna štúdia zahŕňajúca 13 európskych krajín. Cieľovou skupinou výskumu sú vysokoškoláci, študenti prvých ročníkov. Zámerom štúdie je sledovať túto kohortu počas nasledujúcich piatich rokov. SLICE je zameraný najmä na zdravie, rizikové správanie a životnú perspektívu vysokoškolákov.

Výskum bol realizovaný prostredníctvom internetového dotazníka. Na Slovensku sa ho v roku 2010 zúčastnilo 541 vysokoškolákov s priemerným vekom približne 20 rokov. Bližšie informácie o zložení skupiny čitateľa nájdete v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Demografické údaje

<i>pohlavie</i>	muži	17,50%
	ženy	82,50%
<i>univerzita</i>	UPJŠ, Košice	49,70%
	UVL, Košice	17%
	TU, Košice	5,30%
	PU, Prešov	28%
<i>ubytovanie počas semestra</i>	žijem sám	1,10%
	žijem s partnerom/kou	3%
	žijem s rodičmi	42,20%
	žijem so spolubývajúcimi	50,70%

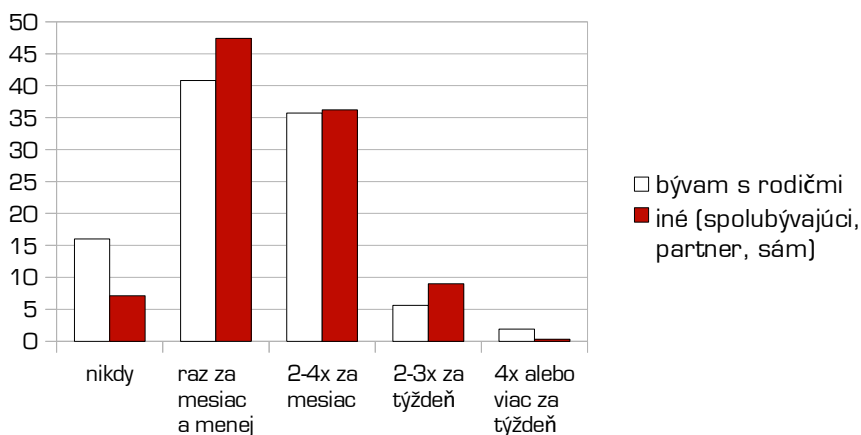
Frekvencia pitia

V nasledujúcich grafoch a tabuľkách uvedieme niektoré zo skúseností vysokoškolákov s alkoholom. Približne 45% respondentov siahne po alkohole častejšie ako raz do mesiaca. U mužov sa tento podiel vyšplhal takmer na 56%, u žien to bolo okolo 42%.

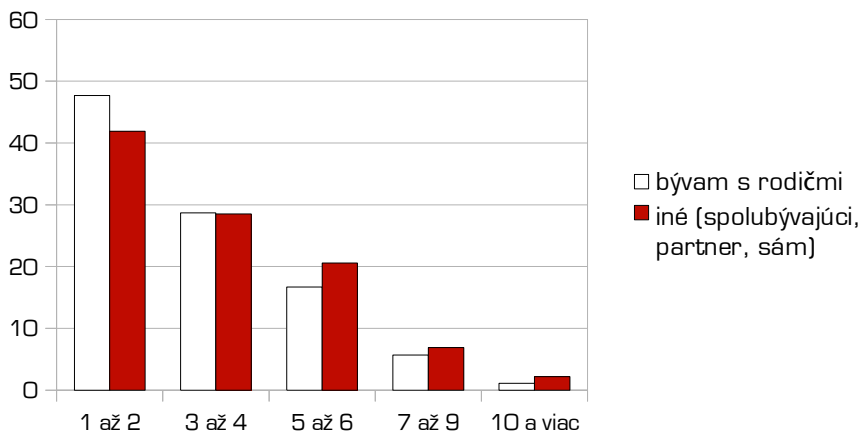
Ako je zrejmé z tabuľky č.1, značná časť vysokoškolákov zúčastňujúcich sa nášho výskumu býva počas bežného týždňa na internáte, prípadne v prenajatom byte so spolubývajúcimi (takmer 59%). Zostávajúcich 41% percent žije so svojimi rodičmi. Rodičia monitorujú aktivity svojho dieťaťa viac pokiaľ s nimi žije v jednej domácnosti ako u vysokoškolákov žijúcich na internáte. Monitorovanie adolescenta, kontrola spôsobu trávenia jeho voľného času, súvisia s nižšou tendenciou adolescenta správať sa rizikovo (okrem iného i piť alkohol). Aj v úvode spomínané výsledky výskumov ukazujú, že vysokoškoláci, ktorí nežijú s rodičmi, pijú alkohol častejšie ako ich rovesníci bývajúci u rodičov. Preto v nasledujúcich grafoch uvádzame porovnania odpovedí na niektoré z otázok medzi týmito dvoma skupinami respondentov. Do kategórie „iné“ sme zaradili odpovede „žijem sám“, „žijem so spolubývajúcimi“, „žijem s partnerom“ a „iné“.

Graf č. 1 porovnáva frekvenciu pitia alkoholických nápojov medzi respondentmi žijúcimi s rodičmi a ostatnými respondentmi. Hoci vo všeobecnosti nie sú tieto rozdiely markantné, 16% vysokoškolákov žijúcich počas semestra s rodičmi uviedlo, že alkohol nepije v porovnaní so 7% tých, ktorí žijú mimo dohľadu rodičov.

Graf č. 1 Ako často pijete alkoholické nápoje?



Graf č. 2 Koľko štandardných pohárov vypijete počas typického dňa, keď pijete?



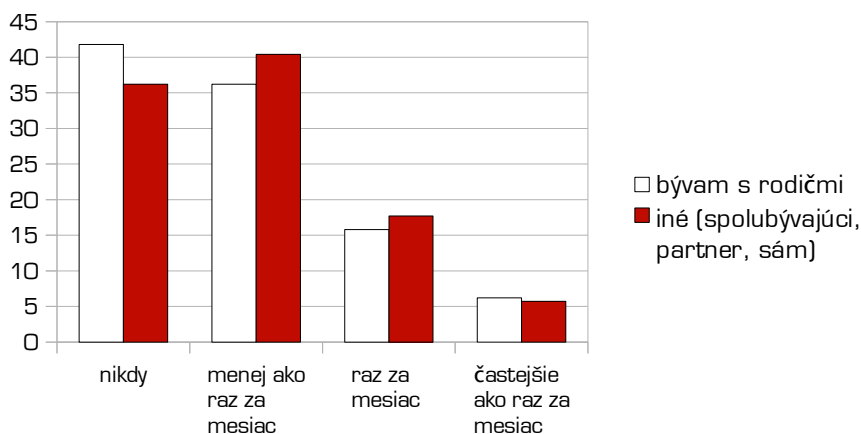
S frekvenciou pitia alkoholu súvisí aj jeho množstvo. Z grafu č. 2 jednoznačne vyplýva, že počet vypitých pohárov počas typického dňa je vyšší u respondentov žijúcich mimo dohľadu rodičov. Dobrou správou iste je, že viac ako 40% všetkých vysokoškolákov, ktorí sa zúčastnili nášho výskumu,

vypije na posedenie nie viac ako 1 až 2 poháre alkoholu. Napriek tomu, percento tých, ktorí typicky vypijú naraz viac ako 7 štandardných pohárov alkoholu, sa pohybuje okolo 8%, čo nemôžeme považovať za nízke číslo.

Nárazové pitie

S predchádzajúcou informáciou súvisia aj výsledky prezentované v grafe č. 3, teda odpoveď respondentov na otázku „Ako často vypijete 6 alebo viac štandardných pohárov pri jednej príležitosti?“. Opäť sa ukázal rozdiel medzi tými žijúcimi s rodičmi a ostatnými vysokoškolákmi v neprospech tých druhých. Bez ohľadu na typ bývania, okolo 22% respondentov vypije takéto veľké množstvo alkoholu minimálne raz za mesiac alebo častejšie.

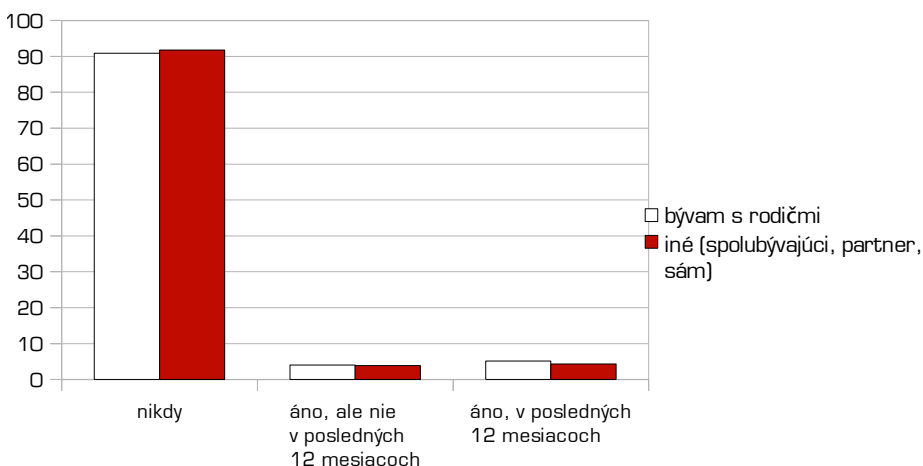
Graf č. 3 Ako často vypijete 6 alebo viac štandardných pohárov pri jednej príležitosti?



Dôsledky pitia

Nasledujúcou otázkou sme zisťovali znepokojenie niekoho zo známych, príbuzných, prípadne lekára nad nadmerným pitím respondenta (graf č. 4). V tomto smere sme nepozorovali rozdiely medzi sledovanými skupinami. Viac ako 90% respondentov sa vyjadrilo, že nikto s menovaných osôb ich pitím znepokojený nebol.

Graf č. 4 Bol niekto (príbuzný, priateľ, lekár, ...) niekedy znepokojený vašim pitím?



Pitie alkoholu v nadmernom množstve so sebou prináša mnoho negatívnych dôsledkov. V našom výskume sme sa pýtali na to, ako často v priebehu posledných 12 mesiacov respondenti zažili niektorú z nasledujúcich situácií súvisiacich s problémovým pitím:

- x zistili, že nie sú schopní prestať piť, keď už začali,
- x kvôli pitiu nerobili to, čo sa od nich bežne očakáva,
- x mali pocity viny alebo výčitky svedomia kvôli pitiu,
- x neboli schopní si spomenúť, čo sa predchádzajúci večer stalo, pretože pili.

V tabuľke 2 uvádzame porovnanie odpovedí mladých mužov a žien.

Typický študent

Pitie alkoholu mladých ľudí je do značnej miery ovplyvnené interpretáciou (často nesprávnou) toho, koľko pijú ich rovesníci. V rámci nášho výskumu sme sa respondentov pýtali i na to, čo si myslia o „typickom študentovi“. Aj v tomto prípade sme skupinu rozdelili na tých, ktorí žijú s rodičmi a ostatných, pretože u respondentov z internátov predpokladáme častejší kontakt s rovesníkmi konzumujúcimi alkohol. Nasledujúci graf č. 5 zobrazuje odpovede na otázku: „Ako často si myslíte, že typický študent univerzity, ktorú navštevujete, užíva nápoje s obsahom alkoholu?“

Tabuľka 2 Problémy súvisiace s pitím alkoholu. Ako často v priebehu posledných 12 mesiacov ste...

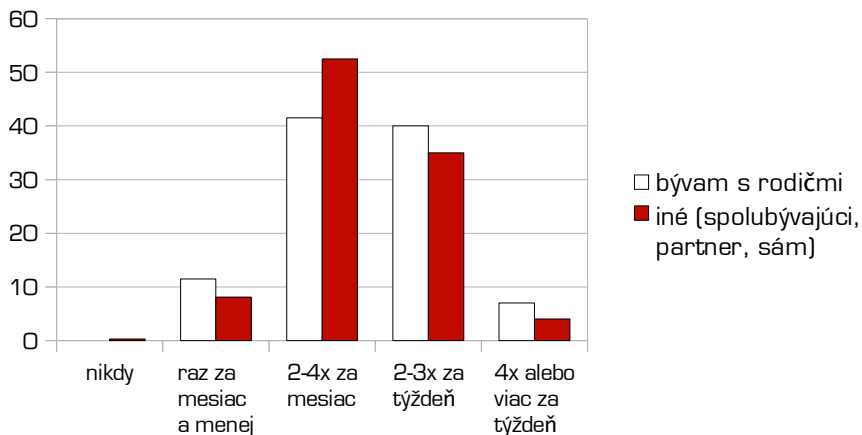
	muži (%)	ženy(%)
<i>...zistili, že nie ste schopní prestať piť?</i>		
nikdy	78	89,4
menej ako raz za mesiac	12,2	6,5
častejšie ako raz za mesiac	9,8	4,1
<i>...kvôli pitiu neurobili to, čo sa od Vás bežne očakáva?</i>		
nikdy	77,1	76,2
menej ako raz za mesiac	13,3	17,6
častejšie ako raz za mesiac	9,6	7,3
<i>...mali pocity viny alebo výčitky svedomia kvôli pitiu?</i>		
nikdy	60,2	63,8
menej ako raz za mesiac	26,5	28,9
častejšie ako raz za mesiac	13,3	7,3
<i>...neboli schopní si spomenúť, čo sa predchádzajúci večer stalo, pretože ste pili?</i>		
nikdy	66,3	68,5
menej ako raz za mesiac	20,5	25,1
častejšie ako raz za mesiac	13,2	6,4

Zaujímavé je, že len jedna respondentka si myslí, že typický študent jej univerzity nikdy nepije alkohol. Až takmer 85% všetkých respondentov v oboch skupinách uvádza typickú frekvenciu pitia alkoholu niekoľkokrát za mesiac až niekoľkokrát za týždeň. S tým súvisia aj informácie z nasledujúceho grafu č. 6.

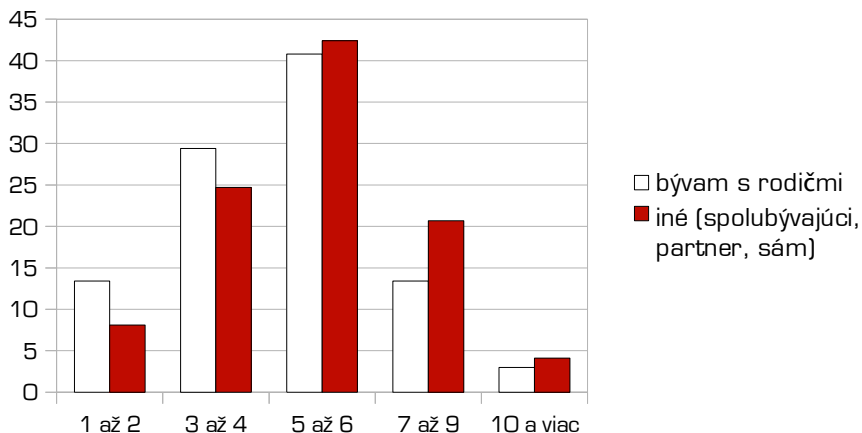
Počet vypitých nápojov v typickej situácii sa javí nižší študentom žijúcim s rodičmi ako tým, ktorí bývajú na internáte a pod.

Zaujímavé sú tieto údaje, ak si ich porovnáme s reálnymi odpoveďami (grafy č. 1 a 2), kedy predstava o frekvencii a množstve vypitého alkoholu typického študenta je omnoho negatívnejšia (častejšie a viac), ako je reálna situácia priznaná respondentmi. Tieto výsledky sú v súlade s teóriou sociálnych noriem spomínanou v úvode.

Graf č. 5 Ako často si myslíte, že typický študent univerzity, ktorú navštevujete, užíva nápoje s obsahom alkoholu?



Graf č. 6 Čo si myslíte, koľko nápojov s obsahom alkoholu vypije typický študent univerzity, ktorú navštevujete, keď pije?



Miesto vysokej školy v prevencii nadmerného pitia alkoholu z pohľadu vysokoškolákov

Má byť úlohou univerzity/vysokej školy angažovať sa v prevencii konzumácie alkoholu? Ak áno, aké je zakotvenie univerzity/vysokej školy v systéme prevencie nadmernej konzumácie alkoholu? Aké opatrenia by mali byť v tejto oblasti realizované?

Reakcia väčšiny odborníkov v oblasti prevencie závislostí na dané otázky by bola zrejmä. To, že školské prostredie v širšom a vysokoškolské v užšom zmysle slova má v prevencii konzumácie alkoholu svoje miesto, je nepochybne názorom väčšiny. Dôkazom toho, že podobný názor zdieľajú aj inštitúcie zodpovedné za podporu prevencie, je aj táto publikácia, ktorá vznikla s podporou Úradu vlády Slovenskej republiky.

Sú však tieto názory v súlade s názormi samotných vysokoškolákov, teda tých, ktorých sa aktivity v prevencii majú týkať?

S cieľom odpovedať na túto otázku, veľmi podstatnú v kontexte efektivity prevenčných aktivít realizovaných na vysokých školách, bol na jeseň 2011 realizovaný Workshop s názvom ALMA ALCOHOL MATER. Workshop mal 30 účastníkov (24 študentov, 6 vysokoškolských učiteľov, odborníkov so skúsenosťami v oblasti prevencie) a bol realizovaný formou dvojdnového sústreduenia.

Pracovná skupina pre workshop bola zostavená tak, aby nebola zložená predominantne zo študentov, u ktorých sa predpokladali vyhranené názory na konzumáciu alkoholu a k úlohe vysokej školy v prevencii konzumácie alkoholu. Pri výbere účastníkov, účastníčok sa teda dbalo na pohlavie, typ vysokej školy, stupeň štúdia, angažovanosť študentov a študentiek (v študentskej samospráve, orgánoch univerzity) a skúsenosť s alkoholom. Žiadny z účastníkov nebol abstinentom, menej ako štvrtina vykazovala problémovú konzumáciu alkoholu (podľa metodiky CAGE). Účastníci nemali žiadne náklady spojené s ubytovaním a dopravou. Socio-ekonomický status by teda nemal ovplyvňovať stratifikáciu pracovnej skupiny.

Má byť úlohou univerzity/vysokej školy angažovať sa v prevencii konzumácie alkoholu?

Prvou úlohou účastníkov bolo prediskutovať, či vôbec a ak áno, prečo, by sa mala vysoká škola zaoberať prevenciou konzumácie alkoholu.

Účastníci workshopu boli rozdelení do štyroch pracovných skupín. Úlohou dvoch skupín bolo hľadať argumenty, prečo by univerzita mala vstupovať do prevencie konzumácie alkoholu, úlohou zvyšných hľadať argumenty, prečo nie. Argumenty všetkých skupín boli konfrontované v diskusii celej pracovnej skupiny.

Účastníci v diskusii používali argumenty popísané nižšie.

Prečo áno, príležitosti

Morálna a inštitucionálna povinnosť

- x univerzita je výchovno - vzdelávacia inštitúcia;
- x mladí ľudia sú naša budúcnosť, oplatí sa do nich investovať;
- x vysoká škola je mienkotvorná, je autoritou;
- x prirodzená etika univerzity;
- x neriešením, ignorovaním stavu, škola nepriamo konzumáciu alkoholu podporuje;
- x vysoká škola je simuláciou pracovného procesu - tam je alkohol takisto regulovaný.

Dobrá príležitosť

- x vhodný priestor pre kontrolovanú intervenciu (vysoká škola je relatívne uzavretý priestor, práve tam je šanca a možnosť ovplyvňovať);
- x niekde treba začať a univerzita je dobrý priestor;
- x aj keď sa všetci nezmenia, možno malé percento áno;
- x pár zamestnancov navyše nie je až taký veľký výdavok.

Vplyv na kvalitu vyučovacieho procesu

- x zvýšila by sa kvalita vyučovacieho procesu (menej absencií, žiadni opití študenti na vyučovaní);
- x vysoká škola by mala byť o štúdiu, nie o pití alkoholu a zábave.

Vplyv na kvalitu života a zdravie vysokoškolákov

- x zlepšila by sa kvalita života samotných študentov konzumujúcich alkohol ako i ostatných (zníženie rizika ohrozenia);
- x ide aj o zdravie študentov;
- x opitý študent zasahuje do súkromia ostatných.

Prevencia materiálnych škôd

- x nepoškodzoval by sa školský majetok, najmä na internátoch.

Imidž univerzity

- x hovoríme, čo by mala robiť škola a pritom škola sme my;
- x aby sme nerobili škole hanbu.

Prečo nie, riziká

Nadmerná konzumácia alkoholu nie je problém

- x je alkohol na vysokých školách vôbec problém?
- x je veľa vecí, ktoré neriešime, prečo sa venovať práve tomuto.

Vysoká škola nie je zodpovedná za správanie študentov

- x vysoká škola by mala byť viac o vzdelávaní ako o výchove;
- x je to dobrovoľná voľba, vysokoškolák je zodpovedný sám za seba;
- x kontrola je zásahom do súkromia.

Vysoké náklady

- x veľmi veľké finančné náklady;
- x nedostatok času študentov a vyučujúcich;
- x prípadne zavedenie by nemalo okamžitý účinok, zdĺhavý proces.

Obmedzená efektivita, kontraproduktivita

- x škola by bola ako mentor;
- x formálne obmedziť alkohol môže vyvolať práve opačnú reakciu;
- x je to len lokálna úroveň v celospoločenskom kontexte;
- x pravidlá budú platiť len v škole.

Zakotvenie vysokej školy v systéme prevencie nadmerného pitia alkoholu

Ďalším cieľom workshopu bolo vymedziť oblasti, v ktorých má vysoká škola podľa vysokoškolákov vyšší potenciál vo vzťahu k prevencii nadmernej konzumácie alkoholu. Diskutovaných bolo 10 oblastí pre akciu v rámci prevencie konzumácie alkoholu podľa svetovej zdravotníckej organizácie (WHO 2009).

V prvom kroku účastníci diskutovali o tom, čoho sa jednotlivé oblasti týkajú, aké druhy akcií by vo všeobecnosti v tej ktorej oblasti bolo možné realizovať. V druhom kroku hodnotili na škále od 1 (najvyšší) do 5 (najnižší) potenciál vysokej školy pre úspešnú implementáciu pravidiel v danej oblasti. Poradie, do ktorého zoradili študenti a študentky jednotlivé oblasti pre akcie v prevencii konzumácie alkoholu podľa WHO z pohľadu možností univerzity, je zobrazené v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Potenciál vysokej školy v oblasti prevencie konzumácie alkoholu, podľa vysokoškolákov a vysokoškoláčok

<i>poradie</i>	<i>Oblasť pre akciu (WHO)</i>	<i>priemer</i>
1	Akcie v komunite a na pracovisku	1,7
2	Zvyšovanie povedomia verejnosti	1,8
3	Marketing alkoholických nápojov	2,4
4	Monitoring a evaluácia	2,4
5	Dostupnosť alkoholu	2,8
6	Prostredie v ktorom sa pije alkohol	2,9
7	Jazda pod vplyvom alkoholu	3,5
8	Intervencie v zdravotnej starostlivosti	3,5
9	Cena alkoholu	4,3
10	Nelegálne vyrábaný alkohol	4,6

Akcie v oblasti prevencie konzumácie alkoholu

V nadväznosti na určenie oblastí, ktoré boli označené ako vhodné pre realizáciu akcií v prevencii účastníci rozdelení v menších skupinách metódou brainstormingu navrhovali možné akcie v prevencii konzumácie alkoholu. V ďalšej fáze diskusiou v celej skupine vysokoškoláci vyberali

návrhy, ktoré by boli podľa nich ľahko realizovateľné a nimi (komunitou vysokoškolákov) bez väčších problémov akceptované. Účastníci dospeli k nasledujúcim návrhom akcií:

Akcie v komunite a na pracovisku

- x epizodické - nealko koncerty, osvetové prednášky;
- x systematické - tútorstvo, študentská polícia, poradňa.

Zvyšovanie povedomia verejnosti

- x vyučovacie predmety zamerané na zdravý životný štýl.

Marketing alkoholických nápojov

- x zákaz reklamy na alkohol v akademických priestoroch;
- x diskusia o sponzoringu alkoholovým priemyslom, diskotékami.

Monitoring a evaluácia

- x bežný výskum v tejto oblasti;
- x štatistiky študentov vylúčených z internátu kvôli alkoholu, vylúčených zo školy;
- x výskum u študentov s predčasne ukončeným štúdiom.

Dostupnosť alkoholu

- x akademický priestor pre samotné vzdelávanie - úplný zákaz alkoholu, v priestoroch vyučovania a v čase vyučovania;
- x súkromný akademický priestor - v žiadnom prípade nemal byť úplný zákaz konzumácie alkoholu;
- x určité typy alkoholických nápojov by nemali byť dostupné (pivo áno, víno možno, destiláty nie);
- x dôsledné vymáhanie platných noriem.

Prostredie v ktorom sa pije alkohol

- x organizačné a fyzické úpravy (kamery, spoločenské priestory, študentská polícia);
- x vymedzenie priestorov, kde pri dodržiavaní dohodnutých noriem je možné alkohol konzumovať (bary);
- x sociálne normy.

Jazda pod vplyvom alkoholu

x draggery na internátoch.

Diskusia

Dôvody pitia nadmerného alkoholu sú komplexné, taká má byť aj jeho prevencia. Nemôže byť preto úlohou univerzity riešiť tento problém komplexne. Podľa vysokoškolákov a vysokoškoláčok však má univerzita špecifické možnosti a dokonca aj určité záväzky aktívne prispievať k prevencii konzumácie alkoholu. Venovať sa tejto oblasti je podľa študentov a študentiek morálna aj inštitucionálna povinnosť vysokej školy. Zároveň je akademický priestor a čas vysokoškolského štúdia vhodnou príležitosťou pre rôzne formy prevenčných aktivít. Správne realizovaný prevenčný program by sa podľa študentov prejavil zvýšením kvality vyučovania, kvality života i zdravia študentov a študentiek. Zároveň by minimalizoval materiálne škody spôsobené v súvislosti s nadmerným pitím alkoholu.

Naopak finančné, časové náklady a náklady v oblasti ľudských zdrojov, prípadne obmedzená účinnosť prevenčných aktivít v čase a priestore môžu byť ďalším dôvodom pre ich nerealizovanie. Nesprávne realizované prevenčné aktivity môžu byť dokonca kontra-produktívne.

Ako najvhodnejšie oblasti prevencie konzumácie alkoholu boli hodnotené oblasti „Akcie v komunite a na pracovisku” a „Zvyšovanie povedomia verejnosti”. Kombinácia vysokej školy, internátu, ako miesta kde to „žije” a zároveň vzdelávacej inštitúcie, „studnice vedomostí” tvorí mix s potenciálom v prevencii, ktorý je potrebné využívať. Je optimistické, že študenti ak nie priamo očakávajú, tak minimálne apriori neodmietajú akcie v týchto oblastiach prevencie.

To, že práve tieto oblasti boli hodnotené tak vysoko je však možno dané aj predošlou skúsenosťou mladých ľudí. S pojmom prevencia si väčšina študentov a študentiek spája epizodické prednášky (zväčša policajtov) zamerané na informácie o škodlivosti drog, prípadne výchovné koncerty. Za túto predstavu o prevencii pravdepodobne bohužiaľ vďaka často povrchnému, výlučne na informáciách a strašení založenom prístupu v primárnej prevencii užívania drog počas základnej a strednej školy.

Oblasť „Monitoring a evaluácia” bola takisto označená ako potencionálne vhodná k akcii v prevencii konzumácie alkoholu. Paradoxné je, že študenti nemali potrebu pre tento vysoký potenciál argumentovať, brali to ako samozrejmosť. Pravdepodobne tu zohráva úlohu aj to, že vysoké školy sú vnímané ako prirodzená autorita v oblasti vedeckých a výskumných aktivít.

Výskumy medzi vysokoškolákmi a vysokoškoláčkami, nezahŕňajú tých, ktorí kvôli alkoholu komunitu vysokoškolákov dobrovoľne opustili. Zaujímavý je preto aj návrh podrobnejšieho monitoringu študentov a študentiek s predčasne ukončeným štúdiom.

Vo vzťahu k oblasti „Dostupnosti alkoholu” je úplne zrejmé, v tomto kontexte študenti a študentky veľmi striktne rozdeľujú „vysokú školu” na akademický priestor pre samotné vzdelávanie (fyzické priestory vyučovania, čase vyučovania - v tomto priestore akceptujú ako samozrejmosť úplný zákaz alkoholu) a na súkromný priestor. V súkromnom akademickom priestore (tzv. „študentský život”, internát a pod.) si síce študenti a študentky uvedomujú potrebu určitých regulácií, ich cieľom by však v žiadnom prípade nemal byť úplný zákaz konzumácie alkoholu. Tento prístup by bol podľa nich neefektívny a kontraproduktívny.

V oblasti „Dostupnosti alkoholu” je očakávané vymáhanie niektorých noriem zo strany vysokej školy. Je to v prvom rade úplný zákaz konzumácie alkoholu v priestoroch vyučovania a v čase vyučovania, tak študentmi ako i vysokoškolskými pedagógmi. Podobne zákaz predaja alkoholických nápojov v priestoroch pre vyučovanie. Ten je podľa študentov často zámerne prehliadaný zodpovednými osobami na tej ktorej univerzite. Neriešením, prípadne ignorovaním tohoto stavu škola nepriamo konzumáciu alkoholu podporuje

Zaujímavá je aj situáciu v marketingu alkoholických nápojov. Študenti pripúšťajú, že sa alkoholické nápoje propagujú rôznymi sprostredkovanými formami aj v akademickom priestore, nemajú však na túto problematiku vyhranený názor. Pripúšťajú však debatu o prísnejšej regulácii, či prípadnom prísnejšom vymáhaní platných noriem v tejto oblasti.

O tom ako študenti a študentky vnímajú akcie v prevencii konzumácie alkoholu podrobnejšie pojednávajú ďalšie kapitoly tejto publikácie.

Analýza fokusových skupín

Vďaka bohatému medzinárodnému výskumu v oblasti užívania alkoholu v populácii vysokoškolských študentov v súčasnosti existuje mnoho poznatkov ohľadom sociálnych, spoločenských a osobnostných rizikových, ako aj protektívnych faktorov užívania alkoholu. Tieto výskumné poznatky, sú veľmi užitočné pre aplikáciu do praxe, pretože môžu do veľkej miery zefektívniť prevenčné programy, kampane, intervencie, či iné aktivity zamerané na redukciu konzumácie alkoholu, a to s osobitným zreteľom na rizikové formy ako nárazové, nadmerné užívanie alkoholu, či užívanie alkoholu ako zvládanie záťaže.

Prenesenie výskumných poznatkov do praxe, do konkrétneho prostredia, je však možné len pri dostatočne dobrej znalosti konkrétneho terénu a kultúrnych špecifik pitia, ako aj explicitných a implicitných pravidiel jeho regulácie. Otázka špecifik pitia u vysokoškolskej populácie reflektuje prostredie univerzity, prostredie internátu ako aj všeobecnej role alkoholu v študentskom živote. V našich končinách je to oblasť pomerne málo prebádaná a spoločensky málo diskutovaná. To je možno aj trochu prekvapujúce, nakoľko práve sociálne prostredie a to ako je v ňom užívanie alkoholu vnímané, a ktoré sociálne a kultúrno-spoločenské mechanizmy sa na ňom podieľajú, je veľmi dôležité pre problematické užívanie alkoholu, a to osobitne jeho udržiavanie, respektíve udržiavanie vzorcov správania s týmto správaním spojených.

Konzumácia alkoholu je vo všeobecnosti spojená s hlbšími aspektmi tej ktorej kultúry. Samotný výraz kultúra pitia, sa používa v kontexte konkrétnych spoločenstiev a v predmete nášho záujmu je to práve kultúra pitia u vysokoškolákov. Mnohé západné zahraničné univerzity majú rozpracované detailné a precízne programy, ktoré sa týkajú regulácie užívania alkoholu v rámci prostredia univerzity a spôsobov, ako sú tieto pravidlá komunikovaní a dodržiavané. Na našich univerzitách je táto oblasť pomerne málo prebádaná, cieľom tohto príspevku je snaha o vhlad do problematiky a získavanie informácií priamo od študentov na základe ich vlastných skúseností ohľadom pravidiel konzumácie alkoholu v univerzitnom prostredí.

V predchádzajúcich kapitolách sme čitateľom v skratke prezentovali základné teoretické poznatky užívania alkoholu v špecifickej skupine mladých ľudí - u študentov vysokých škôl. Zároveň sme popísali frekvenciu konzumácie alkoholu, jeho množstvo, niektoré z dôsledkov konzumácie alkoholu ako i očakávania študentov o množstve a frekvencii pitia ich

rovesníkov medzi študentmi vysokých škôl v Košickom a Prešovskom kraji. V nasledujúcich kapitolách sa zameriame na ďalšiu časť nášho výskumu, a to na kvalitatívnu analýzu názorov a postojov vysokoškolákov na konzumáciu alkoholu, alkoholové politiky a možnosti prevencie v univerzitnom prostredí.

Na zodpovedanie našich otázok sme použili metódu fokusových skupín. Fokusové skupiny (nazývané aj ohniskové skupiny, v angličtine focus groups) sú výskumnou metódou, kde získavame údaje pomocou skupinového rozhovoru, pričom sa využíva skupinová interakcia. Jeden alebo viacerí moderátori majú pripravený zoznam otázok, ktoré postupne kladú skupine zväčša 6 až 8 ľudí. Dôležité je, aby každý člen skupiny mal možnosť a priestor vyjadriť svoj názor k danej téme, aby moderátor nenaznačoval želané odpovede a aby podporoval v skupine priestor pre skupinovú diskusiu, interakciu. Fokusové skupiny sú efektívne najmä pri skúmaní tém, pri ktorých je z nejakého dôvodu podstatný skupinový fenomén vyplývajúci z príslušnosti k nejakej skupine. Konzumáciu alkoholu medzi študentmi vysokých škôl môžeme za takúto tému považovať.

Naším cieľom bolo zistiť názory študentov a študentiek na konzumáciu alkoholu a alkoholové politiky v univerzitnom prostredí.

Respondentom sme položili niekoľko otázok týkajúcich sa:

- x ich názorov na množstvo vypitého alkoholu na ich univerzite;
- x problémov, ktoré sa v dôsledku užívania alkoholu môžu vyskytnúť;
- x vedomia si existujúcich alebo neexistujúcich pravidiel ohľadom konzumácie alkoholu v ich univerzitnom prostredí a ich postojov k týmto pravidlám;
- x názorov, aké pravidlá by sa ohľadom užívania alkoholu dali zaviesť, ktoré by boli podľa nich účinné.

V rámci nášho výskumu sme realizovali 8 fokusových skupín so študentkami a študentmi Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Technickej univerzity v Košiciach. Samotná analýza diskusií (respektíve ich prepisov) spočívala v identifikovaní tém, ktoré sa vynorili v diskusii k tematickému okruhu pravidiel užívania alkoholu v univerzitnom prostredí. Analýze predchádzal doslovný prepis fokusových skupín a následné kódovanie dvoma nezávislými hodnotiteľmi. Niektoré z nosných tém, ktoré sa počas analýz objavili popíšeme v nasledujúcich kapitolách. Analýzy prepisov fokusových skupín sú doplnené na ilustráciu autentickými (štylisticky neupravovanými) výrokmí respondentov. Tie sú označené vždy číslom fokusovej skupiny a stranou prepisu diskusie.

Názory vysokoškolákov na konzumáciu alkoholu

Prvou témou, ktorú sme v rámci fokusových skupín spracovávali, bola miera konzumácie alkoholu študentmi vo vysokoškolskom prostredí (priestory výučby, internáty, akcie organizované školou a pod.). Počas analýz sa objavilo niekoľko ďalších oblastí, ktoré prezentujeme v nasledujúcej časti.

Na internátoch je alkohol bežná vec

Pri analýze fokusových skupín na tému pitie alkoholu sa študenti najvýraznejšie zhodli v nasledujúcich názorových oblastiach:

- x v prostredí vysokej školy sa pije alkohol často a niekedy aj v značnej miere;
- x vysokoškolské internáty sú miesta s najvyšším výskytom pitia alkoholických nápojov v rámci univerzitného prostredia.

„Tak napríklad z môjho pohľadu tí vysokoškolski študenti dosť pijú, preto som a aj ja snažila na internáte bývať čo najmenej, lebo... vyhýbala som sa takým nočným životom, z toho dôvodu, že mi to celkovo nevyhovuje bývať s nejakou spolubývajúcou, ktorá vo veľkom preferuje nočný život.“ 1/1

„No ja súhlasím, pije sa viac na internátoch. A hlavne pre to, že keď je ten začiatok roka, že sa všetci stretieme, a že ako bolo cez prázdniny, a k tomu tak patrí aj alkohol. A potom počas skúškového, aj na konci. Takže pije sa viac na intrákoch.“ 2/5

Prváci pijú viac

Študenti vo fokusových skupinách sa často a výrazne vyjadrovali k vzťahu medzi množstvom konzumácie alkoholu a ročníkom štúdia. Medzi opýtanými prevládala názor, že nižšie ročníky (mladší študenti) pijú viac alkoholu. Za hlavný dôvod tohto vzťahu bol označený moment „uvolnenie z reťaze“.

„Skôr si myslím, že to tie nižšie ročníky, ako tie vyššie. Lebo tie vyššie ročníky to už až tak nebaví, ako tie nižšie. Lebo väčšinou keď mladí odídu z domu, nevedia čo so sebou, tak sa pije. Tie vyššie ročníky sú už také kludnejšie.“ 2/3

„Myslím asi tie prvé ročníky sú také tie kritické, lebo predsa, pri tom 1 ročníku je viac tých študentov, ktorí odídu konečne z domu, teraz som sám, nemám nikoho nad sebou, kto ma riadi, kontroluje, môžem si robiť čo chcem.“ 7/14

„Tak ja som sa tiež stretla skôr s tým, že sa to týka tých mladších, ktorí prídu prvýkrát na internát, tak je to také, že skutočne sa odviažu, lebo nie sú pod dozorom. Neviem, možno som v nejakej zvláštnej skupine, ale tak u tých starších som to tak nevnímala v takej miere.“ 1/2

Pije sa rovnako, len chlapci sa za to menej hanbia

V diskusiách študenti nevnímali rozdiely medzi chlapcami a dievčatami v miere užívania alkoholu. Vníмали však odlišné jednak spôsoby pitia alkoholu a tiež odlišnosti v spôsobe komunikácie o udalostiach kde sa pil alkohol.

„Tak určite je to problém všetkých, nielen chlapcov, lenže možno len chlapcov vidíme častejšie, lebo proste že majú menšie zábrany než dievčatá. Ale keď je partia, tak určite, sú také partie dievčatá a nemôžem povedať, že by mali celkom problém, ale určite pijú veľmi často.“ 6/5

„Ja si myslím, že dievčatá akože tiež pijú, ale neukazujú sa tak ako chlapci. Ale tak nevyskakujú a potom, keď na druhý deň sa nechvália tým, že bol opitý, ale radšej skloní hlavu, alebo ja neviem, proste nedáva to tak najavo, že chodí chľasť dakde a, ten chlapec, občas výnimka.“ 6/5

Príležitosť robí zlodeja

Výraznou charakteristickou črtou všetkých spomenutých internátov v rozhovoroch boli takzvané akcie „ice“. Sú to stretnutia, za účelom

spoznania, spriatelenia a nadviazania kontaktov. Avšak na týchto akciách sa veľmi často vyskytuje alkohol, dokonca v takej miere, že študenti ich vnímajú akoby boli organizované za účelom vypitia si. Objavujú sa názory, že práve internátne prostredie môže negatívne vplyvať na mieru alkoholovej konzumácie. Akoby internát ponúkal viac možností na pitie. Študenti sa zhodujú, že málokto pije sám. Pitie je pre nich skôr spoločenská záležitosť, o čom svedčí aj bohatý zoznam študentských akcií spomínaných vyššie. Zaznel však tiež názor, že pitie alkoholu je bezpečnejšie na internáte ako mimo neho.

„A robia chodbovice, izbovice, a neviem aké -ice..., ale viem, že spolužiaci potom tak chodili ráno na prednášky, že s bolesťami hlavy, a išli tam zomierať..., ale to bolo skôr v tom prvom, druhom ročníku, už teraz to ani tak nevnímam už.“ 2/4

„My z chodby, keď napríklad prídem neskôr, tak samozrejme musím si vypiť s kamarátmi. A potom, aha, s tými novými, aha, tretia skupinka, a to znamená, že to už začne, a .. možno je to aj kvôli tomu, že začnú nejaké skupinky, s tým sa zoznámiš, s tým sa zoznámiš, a všetci vravia: 'Na zoznámenie, na zoznámenie.' A je to potom väčšie množstvo.“ 2/5

„Nee čo, ja si myslím že takéto, skôr že nejaká akcia, a keďže na internáte je veľa známych, takže tých akcií je potom dost, no a utorky na diskotéky, takže stredy takisto takto a už potom sa to zbiera vlastne.“ 6/2

„Lepšie, ako keby mali do mesta ísť. Na intráku ťa aspoň niekto vyzdvihne. Tam sa poznáme medzi sebou. Keby mali ísť do mesta, tak tam môže ostať, a...“ 5/28

Nie je fakulta ako fakulta, nie je internát ako internát

Väčšina študentov je presvedčených, že niektoré internáty, resp. ubytovaní študenti daných fakúlt sú viac náchylní vypiť si. Taktiež zazneli názory o náročnosti štúdia, ako o faktore, ktorý môže pôsobiť na mieru užívania alkoholu.

„Strašne záleží podľa mňa na odbore a tým pádom na náročnosti štúdia.“ 8/4

„Treba rozdeliť ...najprv treba prebrať [...] a [...] to sú rôzni ľudia, ktorí študujú. Tu treba aj ročníky rozdeliť, prváci si myslím hneď na začiatku nezačnú piť ako tí starší no a zase tiež súhlasím s Kikom, že treba rozdeliť na to, že tie fakulty, si myslím, že [...], si myslím, že majú čo robiť než tí ostatní čo študujú [...], lebo toho je podstatne menej...“ 7/3

„Ja som momentálne na internáte a dali ma na B-čkový blok na [...], tam kde je vlastne právnická fakulta a tam sa pije strašne.“ 4/2

Prečo pijú? Lebo sa nudia.

Popri už zmienených možných faktoroch pitia alkoholu ako internátne prostredie, ročník a odbor štúdia, sa veľmi často v diskusii objavovala téma, ako trávajú študenti svoj voľný čas a aké majú príležitosti ho využiť. V tomto kontexte sa objavili dva významné pohľady. Na jednej strane študenti sú málo aktívni pri hľadaní si aktivít na vyplnenie voľného času a častokrát sa nudia, čo ich privádza k alkoholu. Na druhej strane je tu pohľad (názor), ktorý hovorí o nedostatku alternatív - možnosti realizácie a naplnenia voľného času v univerzitnom prostredí. Potom neprekvapuje, že študenti vnímajú alkohol ako relatívne lacný spôsob zábavy a „zabitia“ voľného času. Ísť si spolu vypiť je vnímané študentmi ako oveľa ľahšie a dostupnejšie, ako organizovať niečo iné (napr. športovú akciu, zabehať si a pod.).

„Podľa mňa to súvisí aj s tým, že tam je väčšia skupina ľudí, vkuse nejaká partia, tak to je ako keď príde nejaká partia večer na chatu. Tak a čo tam budú robiť? Tak večer nieto čo robiť, presne ako si hovorila, tak sa otvorí nejaká fľaška, a tam sú na izbách na internáte.“ 2/4

„... lebo sa nudia. Čo na internáte? Nič. Tak pijú.“ 2/4

„Ono na druhej strane je to veľmi ľahko dosiahnuteľné, lebo teraz čisto keby sme uviedli príklad, sa stretnú traja: Čo ideme robiť? Tak keď nemajú príležitosti na nejaký šport, hej, lebo teraz momentálne, možnože sa to nezdá, ale je to problém. Tak jasne, tak podme na pivo si povedia. Tak idú na pivo, ale keby mali, možnože príležitosť, neviem ako to je na internáte, ale súdim to podľa toho, že je vlastne problém zohnať aj nejakú halu na šport večer.“ 3/4

„Čiže vždycky každý hľadá tú ľahšiu cestu za niečím a krčiem je do bludu a čiže možno aj to je problém.“ 3/4

„Tiež som sa nestretla s tým, že by fakt niekto musel piť dajme tomu každý deň, alebo každý druhý deň. Alebo na každej akcii sa sťat' do nemoty, a tak. Niektorí ľudia s i predstavujú pod pojmom zábava alkohol.“ 5/3

Ako ďalší významný faktor pitia alkoholu bol študentmi označený skupinový tlak, ktorý je najčastejšie prítomný v internátnom prostredí spolu s ďalšími nepísanými pravidlami a normami. Existuje pohľad, ktorý označuje študentov za „in“, keď pijú a „out“, keď nepijú. Nezanedbateľnou témou, ktorá sa objavila počas rozhovorov, bolo pitie alkoholu počas oficiálnych školských aktivít ako výcviky, poznávacie zájazdy a pod. Študenti uvádzali konkrétne príklady a skúsenosti, kde sa počas priebehu týchto akcií konzumoval alkohol.

„To je ako taký menší davový syndróm. Že proste začne piť jeden, že daj si so mnou, daj si so mnou, tak ten si dá, a sa to rozrastie do celej tej skupiny, a pijú všetci.“ 2/4

„No to väčšinou na začiatku roka tak sa chodí, z izby do izby, a sa vraví: 'Bez fľašky do izby nevstupuj.'“ 2/5

„Ja neviem, čo poznám ľudí okolo seba, tak myslím, že dost' ich ... neviem, či by som to nazvala problém, ale chodia často piť a veľké množstvá. Ale to je možno aj tým, že proste si myslia že je to, a to nie len na vysokej škole, aj už aj na strednej škole, ako keby móda. Také niečo. Že si myslia, že zapadnú do partie. Nevieť prečo to robia.“ 4/2

Riziká spojené s pitím alkoholu

V úvodnej kapitole sme popísali niektoré riziká, spojené s konzumáciou alkoholu, ktoré boli definované na základe výskumných zistení. V rámci nami realizovaných fokusových skupín sme chceli vedieť, aké riziká a či vôbec nejaké, vnímajú samotní vysokoškolskí študenti. Existujú podľa nich nejaké riziká spojené s pitím alkoholu? Sú závažné? Treba realizovať nejaké stratégie na ich prevenciu?

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že pitie alkoholu v univerzitnom prostredí respondenti za závažný problém nepovažujú. Veľmi striktné rozlišujú priestory výučbové a internátne, prípadne nejaké univerzitou organizované akcie mimo školy. Vo výučbových priestoroch bola respondentmi konzumácia alkoholu jednoznačne odsudzovaná. Študenti nepovažujú za správne ani piť alkohol počas vyučovacích hodín ani sa zúčastňovať výučby „po opici“. Naopak, k požívaniu alkoholu na internátoch mali respondenti veľmi benevolentný postoj.

Na základe analýzy všetkých fokusových skupín môžeme rozlíšiť pitie alkoholu, ako ho vnímajú študenti, na bezproblémové a problémové.

Bezproblémové pitie alkoholu

- x pitie, ktoré neobťažuje ostatných, to znamená pitie v súkromí, na izbe, „tiché“ pitie (nie však pitie osamote!)
- x pitie na vyhradených miestach, miestach na to určených (ako sú napr. bary priamo v internátoch, prípadne iné na to vyhradené priestory)
- x pitie, ktoré nesprevádza výtržníctvo a agresia
- x pitie občasné a/alebo v malom množstve (príp. len určitý druh alkoholu)
- x ako súčasť relaxu, spoločenských príležitostí

Pri chápaní konzumácie alkoholu v takomto relatívne bezpečnom kontexte, reflektovali respondenti k pitiu vyššiu toleranciu. Považovali alkohol za súčasť študentského života.

„Myslím, že väčšina študentov takto uvažuje. Zabaviť sa, ale v určitých hraniciach. Mať nejaký ten zdravý postoj k tomu.“ 4/3

Problémové pitie alkoholu

Stretávajú sa študenti vo vysokoškolskom prostredí s problémovým pitím alkoholu? Vo všeobecnosti sa názory jednotlivých respondentov veľmi líšili. Pohybovali sa od presvedčenia, že takí študenti nie sú, nestretli sa s problémovým pitím až po názor, že ľudí, ktorí majú problém s alkoholom je na vysokej škole veľa. Tieto rozdiely môžu byť spôsobené jednak prostredím, v ktorom sa konkrétny študent pohybuje a jednak rozličnými názormi na to, čo to vlastne problémové pitie alkoholu znamená.

Niektorí z respondentov za problémovú konzumáciu alkoholu považujú až závislosť. Jedna z účastníčok skupiny napríklad nepovažovala za problémovú situáciu, keď sa chlapec opil tak, že si na druhý deň nič nepamätal. Odôvodňovala to tým, že išlo o jednorazovú situáciu.

„Tak podľa mňa to nie je tak, že vyslovene majú problémy, lebo nikto z nich nie je maximálne závislý, aspoň som osobne nevidel nikoho takého, kto by bol taký, že musí, a inak nemôže. To je skôr tak, že už keď sa začne zábava, tak už si každý aj dá.“ 5/3

Na druhej strane, mnohí považovali za problémové nadmerné pitie alkoholu v zmysle veľkých množstiev, „do kolien“, alebo v zmysle častosti „v nedeľu príde na internát a do stredy pije“.

„Tak ja nadviažem na to, čo som už povedala, že mám spolužiaka, čo si myslím, že už s tým má problém, on bez toho nemôže žiť, on je prostě každý deň mimo. Ja som ho za štyri roky ešte triezveho nevidela, tak to poviem. A neviem na čom proste fičí, ale vidno, že nie je v poriadku. No a mala som aj predtým spolužiakov, ktorí prišli v nedeľu na intrák, a vo štvrtok odchádzali, a ešte neboli triezvi od tej nedele.“ 5/5

Niektorí z respondentov reflektovali problematiku pitia osamote, bez kontextu spoločenskej udalosti.

V diskusiách sa takisto objavoval názor, že len máloktorí študenti majú skutočný problém s alkoholom, ale je tu veľké riziko vzniku závažného problému, pokiaľ budú v pití pokračovať takým spôsobom, ako pokračujú. Opačný názor vyjadril jeden respondent:

Pri priamom vyzvaní, aby uviedli konkrétne problémy, ktoré môžu z konzumácie alkoholu vzniknúť, respondenti uvádzali bohaté príklady problémov z rôznych oblastí. V nasledujúcej tabuľke sme tieto problémy rozdelili do troch kategórií podľa toho, pre koho sú istým spôsobom ohrozujúce. Individuálne problémy sa týkajú výhradne samotných užívateľov alkoholu, prípadne im blízkych ľudí. Komunitné problémy sa zameriavajú na celú komunitu študentov, najmä bývajúcich na internátoch. Univerzitné problémy sú tie, ktoré nejakým spôsobom zasahujú do fungovania univerzity.

<i>Individuálny</i>	<i>Komunitný</i>	<i>Univerzitný</i>
Rozpad priateľských, partnerských vzťahov	Narúšanie súkromia	Ničenie zariadenia a budovy, najmä internátov
Riziko úrazu, zdravotné ťažkosti	Obťažovanie druhých pod vplyvom alkoholu	Zvýšené náklady na udržiavanie pokoja na internáte
Riziko neželaného sexu	Hluk	Rušenie podnapitých študentov počas výučby
Absencia v škole, neúspech	Násilie	
Finančné problémy		

Vo viacerých fokusových skupinách respondenti uvádzali príbehy tzv. slušných študentov, ktorí alkohol vo väčších množstvách nepijú, ale pri jednorazovej opitosti si spôsobili závažné študijné alebo osobné problémy. Akoby naznačovali neschopnosť takýchto študentov kontrolovať mieru, v ktorej sú ešte schopní ovládať svoje správanie (na rozdiel od pravidelnejších konzumentov alkoholu).

V nasledujúcich častiach popíšeme spomínané i niektoré ďalšie problémy súvisiace s konzumáciou alkoholu podrobnejšie.

Problémy so štúdiom

K problémom, ktoré odznali v každej fokusovej skupine, sa jednoznačne radia ťažkosti spojené so štúdiom. Študenti vnímali tieto ťažkosti jednak ako akútny problém spôsobený priamo vplyvom alkoholu, jednak ako dlhodobý problém zhoršovania prospechu, prípadne úplného nezvládnutia školských povinností. Často boli spomínané prípady, kedy študent prišiel na prednášku

alebo seminár pod vplyvom alkoholu. Toto naši respondenti jednoznačne hodnotili ako problémové a nežiaduce správanie. Opití študenti na vyučovaní majú tendenciu správať sa arogantne, verbalizovať svoje názory na vyučujúceho, sťahovať na seba pozornosť, nerešpektovať vyučujúceho, prípadne na hodinách spať, tým zároveň rozptyľujú a vyrušujú ostatných študentov i pedagógov.

„...tá vyučujúca, s ktorou sme mali hodinu, vždy keď prišiel rad naňho, ona sa rozčúlila, vynervovala, potom už proste nedokázala viesť hodinu. Pre nás to bolo také stresujúce...” 1/8

Hovorilo sa aj o prípadoch, keď študent pod vplyvom alkoholu zničil pomôcky na výučbu napr. v laboratóriu, prípadne mal problém obsluhovať stroje v rámci praktických cvičení.

Ďalšou skupinou problémov súvisiacich so školou bolo zanedbávanie výučby. Neschopnosť ráno vstať a ísť na cvičenie, problémy so sústredením, zhoršenie prospechu, nedostatok času na plnenie si povinností. V mnohých prípadoch boli veľmi konkrétne spomínaní študenti, ktorí museli kvôli pitiu alkoholu v konečnom dôsledku štúdium zanechať. Podľa niektorých respondentov existujú študenti, ktorí už s týmto zámerom nastupujú na vysokoškolské štúdium - nebývať s rodičmi, využiť ich finančnú podporu a na konci prvého semestra ukončiť štúdium.

Veľmi zaujímavou témou v tomto kontexte boli príklady študentov, ktorí aj napriek nadmernej konzumácii alkoholu (podľa hodnotenia členov fokusových skupín) počas semestra, dokážu požiadavky školy zvládať, prípadne podávať lepšie výkony, najmä priamo pod vplyvom alkoholu.

Špecifickým problémom, ktorí sa netýkal priamo študentov, ale napriek tomu bol niekoľkokrát otvorený, sú vyučujúci pod vplyvom alkoholu. Respondenti vyjadrovali svoj zásadný nesúhlas, vnímali to ako neprofesionalitu vyučujúcich a ako problém, ktorí by sa mal jednoznačne riešiť. Sami však zväčša riešenia nenavrhovali.

„...ale to, že náš učiteľ chodí pravidelne opitý, to vnímam ako problém.“ 4/30

Zdravotné problémy

Zdravotné problémy, boli síce študentmi spomínané vo všetkých fokusových skupinách, avšak zväčša len veľmi povrchné, s väčším dôrazom azda len na možnosť úrazu. Takmer výhradne zapadali do skupiny problémov akútne

spôsobených alkoholom. Len zriedka študenti uviedli niektorý z dlhodobějších problémov, napríklad to boli problémy s pečeňou a riziko vzniku závislosti. Potenciálna závislosť bola charakterizovaná ako potreba „dať si ráno na dorovnanie“. K tým akútnym problémom patrili najmä úrazy.

„Ja neviem, že trebárs spadne niekde, môže si hlavu rozbiť, ruku polámať.“ 4/5

„Človek je taký nešikovnejší.“ 6/8

Ďalej bolo spomínané riziko zadusenia sa zvratkami, samovražedné myšlienky, bolesti hlavy na druhý deň, kruhy pod očami.

Finančné problémy

Nadmerná konzumácia alkoholu so sebou prináša aj finančné problémy. Takýto študent si môže peniaze požičiavať, prípadne krahnúť, môže mať problémy platiť internát, prípadne mať nedostatok peňazí na stravovanie. Výstižne to charakterizovala jedna respondentka:

„Ten alkohol žerie veľa peňazí.“ 4/5

„Ale určite, že niektorí sú takí, že práve tri dni majú peniaze z domu, treba sa opit', všetko minúť a do konca týždňa nakúpi 20 rožkov, dá ich do mrazáku a bude postupne vyťahovať a stačí mu. Kúpi dajakú nátierku a celý spokojný. Príde domov a zase sa naje. A takto funguje. Na pivo si stále nájde euro. Bez toho by si to nevedel predstaviť. To osobne ja nepochopím, hej, ale sú aj takí ľudia.“ 4/5

Strata zábran

Pri analýze fokusových skupín sa konzistentne objavovala téma straty zábran pod vplyvom alkoholu v rôznych kontextoch. Účastníci viackrát počas diskusií zdôrazňovali problém „rozviazaného jazyka“. Túto problematiku naznačovali jednak v súvislosti s podnapitosťou v rámci vyučovacieho procesu, jednak ako potenciálnu hrozbu pre medziľudské a partnerské vzťahy. So stratou zábran súvisí i väčšia odvaha, opití sa púšťajú do vecí, do ktorých by sa za normálnych okolností nepustili. Respondenti uvádzajú:

„No, sprosté nápady má a v podstate nebezpečné hry.“ 4/8

„...že sú, majú nadprirodzené schopnosti, vidia sa v superlatívoch a neviem v čom, takže haha, je potom problém.“ 6/10

Strata zábran jednoznačne súvisí aj so sexuálnou povolnosťou. Táto téma však bola reflektovaná v rôznych kontextoch a relatívne podrobne, preto jej venujeme samostatnú časť.

Agresivita

Človek pod vplyvom alkoholu môže provokovať, vyhľadávať konflikty, zapájať sa do konfliktných situácií, „nevie sa zmestiť do kože“. Zvyšuje sa riziko vandalizmu, potreba ničiť veci.

Vzťahy

Nadmerné pitie alkoholu môže naštrbiť vzťahy, priateľské i partnerské. Naopak, niektoré priateľstvá vznikajú len kvôli a vďaka alkoholu, nie sú založené na iných hodnotách ako je okamžité uspokojenie potrieb.

„Že ak je jeden na izbe taký, ktorý chce a stále ich do toho tlačí, tak môžu sa nejako naštrbiť tie vzťahy, a vlastne sa rozhádať.“ 2/9

Sexuálne správanie

Tému sexuálneho správania pod vplyvom alkoholu museli vo väčšine skupín otvárať moderátori. Členovia skupín sa k tejto téme spočiatku vyjadrovali prevažne zdržanlivo. Keď sa však diskusia rozvinula, bolo možné v nej pozorovať tieto témy:

- x strata zábran,
- x agresívne správanie chlapcov voči dievčatám,
- x zdravotné riziká,
- x provokovanie.

Strata sexuálnych zábran sa týka dievčat aj chlapcov. Podľa respondentov sa prejavuje „povolnosťou“, vešaním sa na opačné pohlavie, ochotou venovať sa vekovo neprimeraným mužom (u dievčat), príležitostným sexom, striedaním partnerov.

„V tej chvíli jednoducho zvíťazia pudy, tak, jednoducho, verte mi tam nie sú žiadne zábrany.“ 1/5

K mnohým už spomínaným problémom s alkoholom sa respondenti vyjadrovali skôr neutrálne, bez hodnotenia. Strata sexuálnych zábran (takmer výhradne diskutovaná ako problém u dievčat), bola často hodnotená ako nemorálna. Niektorí respondenti sa vyjadrovali, že ak by dievča nebolo prístupné náhodným sexuálnym známostiam v triezvom stave, nerobilo by to ani pod vplyvom alkoholu.

Strata zábran sa však môže prejaviť aj v pozitívnejšej rovine

„Ale zas by som podotkla, že vlastne niektoré dievčatá, keď si vypijú, tak si preto len napríklad aj preto, že možno inokedy by si nenabrali odvahu osloviť chalana, ktorý sa im páči alebo im príde atraktívny a tak môžu to zvaliť aspoň na alkohol, keď sa strápnia alebo nevyjde to podľa plánov, že tak ako bola som opitá.“ 6/15

Závažnou diskutovanou témou bolo agresívne sexuálne správanie chlapcov pod vplyvom alkoholu voči dievčatám. Obťažovanie, prípadne dokonca znásilnenie či už takisto opitej, alebo triezvej študentky. U chlapcov bola okrem spomínaných problémov uvádzaná aj snaha opiť dievča za účelom straty zábran. Respondentka pracujúca ako barmanka uvádza

„...že traja chlapi objednávajú alkohol jednej babe, tak už viete, že asi o čo im ide.“ 4/12

So sexom pod vplyvom alkoholu súvisia aj zdravotné riziká, ako je riziko pohlavnej choroby a nechcené tehotenstvo.

V jednej zo skupín spomínali respondenti problém hranej bisexuality študentiek za účelom provokovania mužov.

„Ale normálne je to teraz také, opité ženy, je to in, áno. Vysokoškolačky medzi sebou a tým dráždia mužov.“ 4/11

Násilné sexuálne správanie mužov voči ženám respondenti vo všeobecnosti považovali síce za reálne a závažné riziko, väčšinou sa s ním však v univerzitných priestoroch nestretli. Dokonca sa niektorí stavali kategoricky proti tejto možnosti. Na otázku, či považujú riziko znásilnenia za opodstatnené, dvaja chlapci reagovali:

*„Nie, ja si nemyslím, sme predsa inteligentní ľudia.
Sme vysokoškooláci.“ 3/9*

Priamo pod vplyvom alkoholu

K tejto kategórii sme zaradili tie problémy, ktoré môžu vzniknúť priamo pod vplyvom alkoholu. Spomínané ťažkosti sa pohybovali od relatívne nezávažných až po veľmi závažné. Respondenti uvádzali riziko strácania vecí, výpadkov pamäte - opití nevie, čo robil, ako sa dostal domov, okradnutie, opitý študent vyšiel v zime von v pyžame a spal na lavičke, až prípady, kedy opití vypadli z okna, balkóna.

*„Prišla nejaká opitá študentka na našu izbu s tým, že tam býva ,
a s tým tiež môže vzniknúť veľa problémov, keďže nevedela ani kde
býva....“ 1/10*

Šoférovanie

V každej skupine diskutovanou témou bolo šoférovanie pod vplyvom alkoholu. Niektorí z členov fokusových skupín mali priamu skúsenosť jednak so šoférovaním v takomto stave, jednak s jazdou ako spolujazdec. Niektorí sa s tým stretávajú často, iní uvádzajú, že sa s takým problémom ešte nestretli. Napriek takejto skúsenosti všetci respondenti považujú túto situáciu za závažný problém kvôli zvýšenému riziku havárie, úrazov a smrti.

*„Ja som raz išla, ale to som nemala inú možnosť. Nebolo mi jedno
v tom aute a bola som strašne rada, keď som vystúpila.“ 4/5*

Na druhý deň

Ďalšiu tému, ktorá sa konzistentne objavovala v rámci diskusií, sme nazvali „na druhý deň“. Respondenti reflektovali pocity hanby, zosmiešnenia, výčitky svedomia a strach z toho, čo sa asi stalo (v prípade výpadku pamäte). Tieto situácie však boli spomínané väčšinou u študentov, ktorí sa opili výnimočne, pre ktorých nadmerné pitie alkoholu nie je samozrejmosťou.

*„...ale pre ňu to bola taká hanba, že ona si jednoducho nevedela
predstaviť ďalšie fungovanie. ... Lenže pre ňu tá hanba bola
najväčším trestom, ktorý mohol byť. Opak bol povedzme to, (...),*

kedy ten chlapec robil permanentne problém, no ráno vstával s tým, že on nič, že všetko je akoby v poriadku.“ 1/28

Problém pre iných

Azda najdiskutovanejšou témou boli problémy, ktoré spôsobí človek pod vplyvom alkoholu iným. V niektorých skupinách to vyznievalo tak, že až toto sú „reálne“ problémy, ktoré môže alkohol spôsobiť. Všetky predchádzajúce boli diskutované skôr s odstupom - videl som, počul som. Pri tejto téme však boli respondenti omnoho angažovanejší.

„Ja som nemal problém s tým, že tá slečna bola opitá, ale už som mal problém s tým, že ma v noci zobudila...“ 1/27

Vo všeobecnosti podnapití ohrozujú ostatných zvýšenou mierou agresivity - provokujú, vyvolávajú bitky, obťažujú študentov. Jednej z respondentiek sa stalo, že ju chcel zbiť opitý chlapec.

V menšej miere sa hovorilo o podnapitých spolužiakoch na vyučovaní - vyrušujú, znervózňujú vyučujúceho a tým narúšajú priebeh výučby. Prípadne spolužiakov obťažuje pach alkoholu v triede. V omnoho väčšej miere bol problém rozoberaný v súvislosti s internátnym životom. Problémom môže byť spolubývajúci, ktorý pije častejšie ako to vyhovuje ostatným na izbe. Jedna respondentka uviedla príklad, kedy jej neznámy opitý chlapec vběhol do kúpeľne, keď sa sprchovala, iná reflektovala strach ísť na chodbu internátu, pokiaľ tam je väčšia skupinka podnapitých študentov. Väčšina súhlasila s hlukom na internáte v čase rôznych „akcií“ ako závažným problémom.

„Napríklad nemusíš sa len pobiť, tam kde si, ale môže vyvolať taký problém, že dostane svojich kamarátov do problémov. Z toho, že je napríklad hlučný, alebo niekto zavolá na nich políciu a zlízu si to ti vlastne, ktorí sú triezvi.“ 6/9

Rodové rozdiely

Ďalšou z diskutovaných tém boli rodové rozdiely v intenzite nadmerného pitia a s ňou súvisiaceho správania sa pod vplyvom alkoholu. Väčšina respondentov dokázala verbalizovať rozdiely medzi pitím chlapcov a dievčat. Nešlo ani tak o frekvenciu pitia, skôr o tendenciu dievčat svoju opitosť zatajovať.

Priamo pod vplyvom alkoholu boli dievčatá považované sa miernejšie, skôr uplakané, chlapci skôr za agresívnych a bez zábran. Objavovali sa však aj opačné názory, resp. opačné skúsenosti (agresívne dievča, priateľský chlapec).

„Ako dievča, keď si vypije toho trošku viac, tak podľa mňa nebude vystrájať ako chalan, že začne robiť nejaké výtržnosti, lebo chalan má väčšiu odvahu, si verí, že má väčšiu silu a dievča naopak, keď už si vypije a vie, že má toho dost' a vypila dost' a vie, že zrobila niečo zlé, myslím, že tým, že vypila, tak niekde sa zavrie, alebo si ľahne, alebo ide spať, alebo si radšej sadne ku nejakej kamarátke a sa vyrozpráva, vypláče, naopak, chalan myslím to by asi, možno niektorí aj hej, ale väčšinou nie.“ 7/10

Reflektovaný bol aj názor na rozdielny postoj chlapcov a dievčat k pitiu.

„A tiež si myslím, že u dievčat je to úplne opačne ako u chlapcov v tom, že chlapci sú takí, že sa ešte navzájom povzbudzujú, že 'Ešte si daj, ešte si daj, ešte vypi'. A dievčatá sú skôr také, akoby sa navzájom skôr brzdili: 'No to už aj stačí, ideme preč. Daj si radšej nejaké nealko k tomu.'“ 2/13

Vo všeobecnosti prejavovali respondenti k nadmernej konzumácii alkoholu chlapcov a ich prejavom pod vplyvom alkoholu väčšiu toleranciu, ako to bolo v prípade opitosti dievčat.

Starostlivosť o kamarátov

V rámci diskusií sa vynorila veľmi zaujímavá téma starostlivosti o kamarátov pod vplyvom alkoholu. Objavovala sa v dvoch podobách. Prvou podobou bol strach o kamarátov, spolubývajúcich, ktorí sa dlhšiu dobu neobjavili na internáte a naposledy boli videní pod vplyvom alkoholu.

Druhou podobou bolo opakujúce sa presvedčenie, že pre väčšinu študentov v skutočnosti nie sú spomínané riziká závažné, pretože len výnimočne sa človek pod vplyvom alkoholu ocitne sám. Rozoberali tému vzájomnej kontroly miery pitia, zároveň starostlivosť o člena skupiny, ktorý už nie je schopný sa rozhodovať adekvátne sám. Najmä prípady násillia a sexuálneho násillia považovali v tomto kontexte za málo pravdepodobné, pretože „človek nie je sám“, má sa oňho kto postarať, postrážiť ho.

Pravidlá užívania alkoholu na univerzite očami študentov

Cieľom prezentovanej kapitoly je sonda, ktorej zámerom bolo oboznámiť sa so subjektívnym pohľadom samotných študentov na otázky pravidiel užívania alkoholu v ich univerzitnom prostredí a snažiť sa poodhaliť, jednak ako sú pravidlá ohľadom pitia v univerzitnom prostredí vnímané, ale tiež ako je vnímané aj ich uplatňovanie v praxi. Druhým cieľom je v kontexte tejto práce poukázať na možnosti využitia získaných informácií pri formulácii a uplatňovaní pravidiel ohľadom užívania alkoholu vo vysokoškolskom prostredí.

Výskumnou metódou získavania dát boli fokusové skupiny zostavené zo študentov vysokých škôl a univerzít. Podrobnejšie informácie ohľadom využitých metód sú uvedené v iných častiach tejto publikácie, takže v tejto kapitole sa obmedzím len na niekoľko stručných informácií. Témy vo fokusových skupinách týkajúce sa pravidiel boli predstavené moderátorom danej fokusovej skupiny a obsahovali aj tieto tematické okruhy: Pravidlá užívania alkoholu na univerzite, pravidlá užívania alkoholu na internáte. Obidve témy v sebe obsahovali implicitne aj podkategóriu pozostávajúcu k tomu, ako sú vedomosti diskutujúcich jednak ohľadom existencie pravidiel a vnímania pravidiel.

Prv než prejdeme k výsledkom, je potrebné podotknúť, že sa jedná o prvú analýzu a prezentované výsledky majú charakter orientačnej sondy do problematiky. Obsah tejto práce je ich možné rozdeliť do dvoch základných oblastí:

- x Informovanosť študentov o existencii pravidiel ohľadom užívania alkoholu na ich univerzite a internáte.
- x Vnímanie existujúcich pravidiel z hľadiska ich dodržiavania.

V prvom rade z diskusií vyplynulo, že prostredie univerzity, kde prebieha výučba a prostredie internátov je vnímané úplne rozdielne. Internát bol vnímaný ako domov v zmysle miesta osobného súkromia, v ktorom nie je možné nariadením redukovať užívanie alkoholu, pretože je to súkromná vec každého jednotlivca a bol by to zásah to osobnej slobody.

*„Intrák to je ... tak niekto príde na internát, niekto príde domov.
A má tie isté povinnosti ako ja, buď si urobí tie povinnosti, alebo*

idem von chľasťat'."8/13

„Na internáte to sa nedá /zakázať alkohol/, pretože to je už fakt také že, to človek berie, že je doma. Aspoň ja osobne, aj väčšina. S tým že nikto nikoho nekontroluje, akože rodičia, sú tam tie pravidlá, ktoré musíš dodržiavať keď tam chceš bývať, čo sú také minimálne si myslím. Tam ide o to, že človek tam býva, že by sa tam aj tak cítil, že nie je obmedzovaný, pretože potom ... tak je to... tam sa to nedá." 8/31

„Na vysokoškolskom internáte určite nie /zakázať alkohol/. To je už ako keď prídem domov, skončila som školu a som doma. Mám voľný čas a keď chcem ísť piť niekde s kamarátmi, tak idem. A oni to isté majú na intráku. Oni sú tam v priebehu týždňa ako doma."8/25

Na druhej strane prostredie univerzity, miesto kde prebieha výučba, je vnímané na rozdiel od internátu ako zamestnanie, teda miesto, ktoré je prostredím profesionálnym a do istej miery verejným. Z diskusie implicitne vyplývalo, že na takého miesto alkohol absolútne nepatrí. Diskutujúci vnímali pomerne striktné dve oddelené miesta a s tým do istej miery aj čas, kde alkohol patrí a kde vôbec nepatrí. Podobne miera tolerancie voči nedodržiavaniu pravidiel bola menšia práve v prostredí, kde alkohol nepatrí.

„Veď to je ako na pracovisku. To je úplne to isté podľa mňa, keď človek je opitý v škole, ako keby bol opitý v práci."8/25

„Jednoznačne alkohol do školského prostredia nepatrí." 8/12

*„- No na univerzite sa učíš doobeda, a diskotéku máš večer.
- Neviem, proste k univerzite mi to nejde." 5/29*

„Možno nejaký zákaz vstupu osobám, ktoré sú pod vplyvom alkoholu, do prednáškovej miestnosti, alebo niečo také, alebo všeobecne na akademickú pôdu. Ale nemyslím tým internáty." 5/30

Informovanosť o existencii pravidiel

Miera informovanosti ohľadom existencie pravidiel užívania alkoholu v univerzitných priestoroch vyznela v diskusiách ako pomerne

nejednoznačná. Napriek tomu, že u diskutujúcich sa javilo byť väčšinou veľmi logické, že pravidlá ohľadom užívania alkoholu: „určite sú“, „musia byť“, „niekde sú napísané“, „niekde som to čítal“, väčšinou v diskusiách zaznievali časté protirečenia. Niekedy si spomínali na to, že pravidlá ohľadom užívania alkoholu sú niekde vyvesené, oznámené alebo uverejnené, no často dochádzalo ohľadom toho v diskusiách k nejednoznačným záverom a celkove došlo k zhode ohľadom nedostatku jasných informácií.

Samotná diskusia sa však skôr výraznejšie sústredila na to, že existencia pravidiel ohľadom užívania alkoholu bola vnímaná ako existencia niečoho, čo je síce z formálnej stránky potrebné, no v praxi sa tomu venuje len veľmi malá pozornosť prípadne, pokiaľ je to aj zverejnené, tak sa to veľmi nerešpektuje. V prípade univerzitného prostredia boli pravidlá vnímané existujúce len formálne, no ich dôsledky, či uplatnenie bolo diskutujúcimi definované skôr na základe vlastného úsudku či konkrétnych okolností, v ktorých sa s užívaním alkoholu stretli.

„Neviem či to je aj v školských pravidlách, že študent nesmie chodiť pod vplyvom alkoholu na hodinu, na cvičenie.” 2/18

„... aj na škole sme pili šampanské, keď sme mali štátnice.” 8/18

Do veľkej miery bola existencia pravidiel užívania alkoholu vnímaná ako nevyhnutná formalita, ktorá nemá priamy vzťah k ich reálnemu dodržiavaniu.

„U nás koloval taký papier, ale to dal jeden profesor spolužiačke, ona nám to tak podávala. Dva dni to kolovalo, ale nikto sme to nečítali ...ako ... ani sme nevedeli o čom to je. Lenže to treba podpísať, nám hovorila no.” 8/15

„[...] sa mi zdá, že niečo tak má. Viem že, niekto mi vravel, že k tomu je tam aj že sa nesmie nosiť zbrane do školy. Ale viem, že alkohol určite nie, neprísť opitý. Je to na učiteľovi, že čo urobí.” 2/18

„Ty pri nástupe podpíšeš pravidlá, ktoré však nikto nečíta, spravíš niečo, a je tam tvoj podpis, a nedá sa to nijak napadnúť.” 2/18

Čo sa týka prostredia internátu, tak existencia formálnych pravidiel bola vnímaná veľmi podobne ako na univerzite. Formálne pravidlá, ktoré „určite niekde” oficiálne existujú, či už sú publikované na webových stránkach,

nástenkách alebo sú súčasťou rôznych dokumentov, ktoré sa podpisujú pri príchode na internát, či na začiatku školského roku sú vnímané čisto formálne bez reálneho a relevantného obsahu.

„Tak jednoznačne na internáte na vrátnici je napísané, že s alkoholom je vstup do internátu zakázaný. Tam je taký oznam.”
8/14

„Moderátor: A na tých zmluvách, ktoré podpisujete na ubytovanie je niečo ohľadne alkoholu?

- Nie.

- Nie, ohľadom alkoholu nie.

- A neodvoláva sa na nejaký poriadok? Či dakto čítal vôbec tú zmluvu?

- Ja som to ani nečítal.” 2/35

„Ale to pitie a tie pravidlá, to bolo v zmluve, myslím. Nečítala som to, ale typujem, že to tam niekde bolo. Že fajčenie, a tak.. vlastná zodpovednosť... určite o ničení majetku tam niečo na 100% bolo niekde. To je také dlhé, dvojstranové, to sa podpíše.” 2/35

„No, keď sa ideme ubytovať, je tam tiež nejaký taký papier. A tiež sú tam také malilinké písmenká, a to máš čítať? Každý sa ponáhľa, aby to odniesol, len sa to podpíše, ani neviem čo tam píšú.

Hej.

Je kópia aj pre študenta, ale nikto to nečíta.” 2/38

„- V zmluve na ubytovanie, možno?

- Uhm.” 2/38

Zároveň z diskusií vyplynulo, že formálne pravidlá ohľadom alkoholu na internáte boli vnímané ako málo viditeľné a ako niečo, čo len naplňa čisto formálnu úlohou no nie je jednoznačná vôľa to plne zaviesť do praxe. O to podstatnejšie bolo však vnímanie pravidiel, ktorých nedodržiavanie môže viesť k reálnym negatívnym následkom pre jednotlivca.

„Ja si myslím, že človek ktorý ide bývať na internát tak nevie všetky pravidlá, nečíta si tie oznamy, ale keď urobí nejaký 'prúser' tak mu tie pravidlá vyhodia, 'si porušil to a to a to' už po tom čine. No isto je to niekde vyvesené, no kto na to berie ohľad. Prejde okolo toho

Šírenie pravidiel podľa diskutujúcich prebieha pritom prevažne po neoficiálnej ceste, a to na základe skúsenosti, ktorá je z pohľadu diskutujúcich rozhodujúca vzhľadom na to, ako sa pravidlá reálne uplatňujú a to vrátane pravidiel oficiálnych, ale aj pravidiel, ktoré pochádzajú zo skúseností.

„- Podávanie od ostatných študentov.

- Hej, ústne podanie.

- Ale je to aj v predpisoch na internáte zverejnené. Ale to sa človek potom dozvie skôr zo skúsenosti.” 5/19

„...a takéto veci, ale určite by som konkrétne pravidlo vybrala podľa skúsenosti ľudí, ktorí žijú na univerzite.

Podľa skúseností, podľa toho čo sa stalo....

Určite skúsenosti.” 8/35

Neformálne pravidlá

Práve pravidlá, ktoré sa šíria skúsenosťou, predstavovali jadro diskusie, ako dominantná téma, ktorá vytvárala prepojenia medzi informovanosťou o pravidlách a vnímaním ich fungovania. V diskusii sa vytvorila oblasť „neformálnych” pravidiel, ktoré vychádzajú zo skúseností skôr ako z formálnych nariadení. Opäť vnímanie týchto pravidiel bolo odlišné v závislosti od toho, či išlo o výukové prostredie univerzity, alebo o prostredie internátu.

V prípade prostredia univerzity a teda výukových priestorov je alkohol vnímaný ako menší problém a to zvlášť ak je problematika alkoholu prehliadaná, respektíve do istej miery skryto alebo otvorenejšie tolerovaná. Pokiaľ však toto prehliadanie zasahuje aj ostatných, tak to začína byť vnímané ako značný problém a to zvlášť ak to vytvára nefér situáciu pre ostatných študentov.

„...učiteľka to videla, ale absolútne nijak to neriešila, proste sa tvárila, že nevidí, že tá moja spolužiačka počas hodiny zvracia. No a my sme sa tam len snažili aby to nebolo vidno.” 1/18

„Tak ja to vnímam tie pravidlá ako čo sa týka vo výučbe. Keď nám

chodil ten podnapitý spolužiak na výučbu, tak sa mi zdalo, akoby nebol nijak výrazne sankcionovaný za to, že prišiel v takom a takom stave. Ale akurát že sa tá vyučujúca vykričala na celú triedu, vytrpeli sme si to vlastne všetci, teda my ostatní, a on to nejak nevnímal, a mal 4 absencie, pritom boli povolené len 2 absencie, mohol odrábať seminárne práce s oneskorením, a my sme museli odovzdávať seminárne práce načas. To nám prišlo také nespravodlivé voči tým, čo dodržiavali tie pravidlá.” 1/20

„My sme boli upozornení pár učiteľmi v prvom ročníku, a oni povedali, že na svojej hodine si vyprosia, aby niekto prišiel opitý a robil bordel, keď sa bude viesť diskusia a tak ďalej... Že keď už niekto príde s bolesťou hlavy, veď to sa stane, bola oslava narodenín, alebo čosi, tak to je v poriadku, sadne si dozadu, ale bude ticho, prípadne ak niečo povie, alebo ak si treba zapísať, tak si zapíše, ale v rámci medzí. Keď nie, radšej vynechať hodinu. Na to máme to právo jednej či dvoch neospravedlnených hodín, tretiu už treba ospravedlniť. No, a zopár vyučujúcich nás tak upozornilo, preto som si vedomá, že si na to treba dávať pozor. A niektorý vyučujúci to možno ani nebudú riešiť vyššie, ale tak nám naznačili, že zápočet musíme urobiť...” 1/22

„Väčšinou učitelia ani nepostrehnú ktorý je opitý, väčšinou sa vyhýba ten opitý kontaktu s učiteľom. Sedí vzadu, alebo proste je neaktívny. Jednoznačne keby z neho bolo raziť, tak by s tým dačo urobil. Alebo by ho aspoň napomenul isto.” 8/23

Internátne prostredie bolo vnímané ako špecifické, pretože ide o prostredie, ktoré je považované ako súkromné. Aj napriek tomu, že určité formálne pravidlá ohľadom alkoholu podľa diskutujúcich existujú, nie sú vnímané ako prijateľné pre reálny život a v diskusiách dochádzalo väčšinou k záveru, že na rozdiel od univerzity, alkohol nie je možné zakázať na internáte.

„Čo sa týka zakázania alkoholu? Myslím si že nie. To zase nie, lebo ten internát to je vlastne fungovanie v reálnom živote, ale v malom. Tak, ani vo veľkom nezakážeme alkohol, ani fajčenie. Tak ani v tom malom by to nešlo zakázať.” 1/27

„To je nemožné kontrolovať toto pravidlo. Tak ako, samozrejme, keď idem do školy, na cvičenia, alebo na prednášku, tak tam

samozrejme by to nemalo byť, ale tak na internát sa to nedá zakázať...” 5/40

„Ale to sa nedá, lebo napríklad na internáte ... dobre hej, nesmie sa prenášať cez vrátnicu, to je fajn pravidlo, ktoré samozrejme každý porušuje.” 8/24

Zatiaľ čo podľa diskutujúcich pravidiel, ktoré by mali platiť v priestoroch univerzity, sú správne, podobné pravidlá pre internáty sú len formálne a existuje voči nim všeobecná neformálna tolerancia, ktorá je v rámci internátneho prostredia rešpektovaná viac menej všetkými stranami pokiaľ sa to týka užívania alkoholu, avšak bez nejakých dôsledkov.

„Akože príde niekto na intrák a ja ho nepustím?” 5/38

„Tak, určite nie. Lebo aj keď bude to pravidlo, tak aj tak budú piť tí študenti.” 2/30

„Ja si neviem predstaviť reguláciu, čo sa týka internátov. To podľa mňa v žiadnom prípade. Lebo tam si každý platí sám za tú izbu, buď ho vyhodia, alebo ho nevyhodia. Možno to pravidlo, ako to tu už bolo veľakrát spomínané, že ak niečo urobí, ide preč. Ale také, že by bolo stanovené striktné pravidlo, že nesmieš piť na vlastnej izbe, tak to určite nie. Toto nemá efekt podľa mňa na internátoch, vôbec.” 2/31

„Problém je, že to je strašne tenká hranica, že kedy je to nejaké obmedzovanie slobody, napríklad toho dotýčného na internáte, že zakazujeme mu piť, zakazujeme mu tamto. Proste on má určité práva, že môže piť, čo chce, robiť čo chce, lebo už má 18 rokov, a keď nenarúša ostatných, ich priestor, ich neobťažuje, tak prečo nie?” 2/33

*„Tak tam sa snažia aspoň keď idú cez vrátnicu tak si to dať aspoň pod bundu, aby to nebolo také...”
M - Ale prečo? Sú nejaké pravidlá, prečo sú dodržiavané a prečo nie sú?
Tak nie sú, lebo nie sú logické. Prečo by si nemohol niekto na internáte niečo vypiť.
Oni dajú úplný zákaz, ale oni skôr myslia, že ako keby*

obmedzenie ... môžete tri pívá, tak donesú desať a keď môžete desať, tak donesú tridsať.” 8/19

„Pravidlá sú určite dobré, lebo to, že sa v škole nesmie piť, to je ... na tom sa nedá nič riešiť. A to, že napríklad urobili to, že sa nesmie prenášať alkohol cez vrátnicu ... a to vlastne tiež nijako neobmedzuje študentov, tak tam tiež nevidím ...” 8/22

„Povedzme že je že 'Striktný zákaz používania alkoholických nápojov na internáte'. Tak napríklad mám narodeniny, a pozvem kolegov, a automaticky som to porušil- podľa toho prísneho pravidla by som mal odísť z internátu. Hej? Ako, nebolo by to férové voči tým ľuďom, ktorí .. vedia svoju mieru, dajú si tie dva-tri štamperlíky, zagratulujeme si, otvoríme si chipsy a solené tyčinky, a to je tak všetko.” 1/21

Formálne systém ohľadom kontroly alkoholu na internátoch vo vnímaní študentov nefunguje, a ak sa formálne dodržiava, tak sa míňa podstate veci, pretože sa môže všelijako obísť a aj sa reálne obchádza.

„Ale to je tiež taký paradox trošku, lebo cez vrátnicu nesmiete prejsť s alkoholom, ale desať metrov od vrátnice už je bar.

M- Teda existuje pravidlo, že sa nesmie nosiť alkohol cez vrátnicu?

Áno.

M- Také pravidlo je?

Je tam. Akože keď ... nesmie vrátnička vidieť, hej. Ale väčšinou sa tvári, že nevidí.

Také som videl ... dve prepravky piva takto cez dvere okolo vrátnice. No ale takto sú akcie, keď je futbalovica, alebo niečo také ...cez víkendy, oni tam pripravujú vonku a to je mimo areálu. No teda je to areál, ale nie je to vnútorný priestor.

Ale zase keď sa robí spojovačka, alebo tak tam sa čapuje pivo vo veľkom a ...

Ale to je normálne nejaká hard diskotéka.

Jak sa povie ... To je akceptované porušenie tým pádom. Aj ten bar, aj že je nejaká lávavica, či čo a sa pije. Tak sa buď nepije, alebo pije.” 8/17

„Opäť, skúsenosť z internátu. Ja sa obávam, že tam je kontrola absolútne minimálna. Ako, kontrola toho, či niekto používa alkohol,

je asi žiadna. Ja vôbec netuším, či je nejaké pravidlo na to, či sa môže a či nemôže piť. Ak je, tak je absolútne ignorované. Výnimočne, ak nastávajú problémy, teda že dôjde k zničeniu nejakých vecí na internáte, to je jedna vec, alebo ak je rušenie nočného klúdu. Ale to je tiež tak výnimočná vec, ktorá sa prakticky nedeje. V noci by to asi mali kontrolovať vrátnici, ktorí by teda mali chodiť na obhliadku, pokiaľ ja viem, no tí to absolútne nerobia. Čiže tá kontrola je žiadna. Už len potom následky. Častokrát si to odtrpia tí, ktorí nakoniec nič nerobia. Napríklad my sme mali zvesené dvere z pántov, lebo niekto mal srandu, a to malo viacero izieb, samozrejme. Tak my sme z toho mali problém, že kde máme dvere. No my sme v noci spali, keď sa to stalo. Takže nebol vinník ten, ktorý... Teda - nehladal sa vinník, ale ten, ktorý utrpel škodu. A neviem či to patrí k tomu, ale možno to trochu súvisí s fajčením. Na všetkých chodbách je zákaz fajčenia, a podobne. Je tam podpísaný riaditeľ študijných domovov, a študenti bežne na týchto chodbách fajčia, bez problémov. Keď ich na to niekto pár krát upozorní, stále si tam sedia na chodbe a fajčia, nad sebou majú ten oznam, no absolútna ignorácia. Niekto to vystihol, keď na ten oznam 'zákaz fajčiť' dopísal, že: 'Dobre, pán riaditeľ, že zakazujete, ale skúste kontrolovať'. Takže to len dokresľuje, že tá kontrola je absolútne minimálna na tých internátoch. Riešia sa už len potom dôsledky alkoholu a tých vecí..." 1/15

Na rozdiel od formálnych pravidiel, neformálne pravidlá fungujú a majú aj svoj systém kontroly. Neformálne pravidlá fungujú hlavne na základe dôsledkov alebo následkov alkoholu a obmedzovania práv iných spôsobených užívaním alkoholu. Konkrétne forma súvisí s všeobecnými spoločenskými pravidlami.

„- Tu v [...] ? Tak neviem či je nejaký formálny zákaz brať alkohol, ale tak keď idem s pivom cez vrátnicu, tak mi asi nikto nič nepovie, ale už nejaké výčiny.
- Ale hej, povedia... povedia ti, že ho máš skryť.
- Ale nejaké veľké výčiny sa tam ani nedajú robiť, lebo to tam je dosť kontrolované.” 5/16

„Tak u nás raz tak išli cez vrátnicu, ja som išla za tými dievčatami, a ony to niesli v taške, no tie tašky úplne štrngali, že to aj bolo vidieť. A vrátnik sa pýta: 'Dievčatá, čo to tam máte?' - 'Ale nič, len chlieb.' - 'Ale no, nehovorte.' Tak ich proste upozornil, že majú byť

ticho večer.” 2/20

„Moderátor - Nie, nie, že príde s fľaškou v ruke.

- To aj platí.

- V ruke nemôže mať.

M - S týmto súhlasíte... a je to dôležité pravidlo?

- Tak, keďže sú na internáte tie študentské bary, tak je celkom zbytočné. Lebo ten alkohol je už vo vnútri tej budovy.

M - Sice je drahší.

- To je fakt.

- Stále sa nájde spôsob ako ho prepašovať dnu.” 5/39

„Že ak chcete piť, tak to len že po tichu, a všetko sme za sebou museli upratať my, a vyhodit' do kontajneru. To bolo také pravidlo. A nás na to upozornila upratovačka, keby sme náhodou chceli piť.. No a čo sa týka toho, tak ja som si fakt nikdy nevšimol, že by niekto surovo s fľašou alkoholu prešiel cez vrátnicu. To som nikdy nevidel, ani že by na vrátnici s tou fľašou nejak manipulovali...” 2/20

„Kto chce piť, bude piť aj tak, či sú pravidlá, či nie sú. Akurát bude dodržiavať tie normy, aby z toho neboli problémy, aby ho nevyhodili zo školy, či z internátu. Ale kto chce piť, bude piť. Či to bude písané hockde. Proste, nijak to neovplyvní.” 2/22

Problém bol však v diskusii vnímaný zvlášť s dôrazom na vynucovanie dodržiavania pravidiel.

„Ako, ja ak môžem.. sú pravidlá jak pravidlá. Ako, povedzme si reálne. Všetko sa legislatívou nedá urobiť.” 1/20

„Ja môžem reagovať, tiež mám skúsenosť, keď som bývala na [...], tak mám pocit, že tam žiadne pravidlá nefungovali. Lebo určite by tam malo byť pravidlo, že sa nesmie piť a fajčiť na chodbách, ale ja som mala takú skúsenosť, že aj sám vrátnik, ktorý to mal kontrolovať, sa pridal k tým študentom, a pil s nimi.” 1/16

„...teraz takéto niečo nemám. Lebo tomu vrátnikovi je to viac-menej jedno. To je jediná osoba, na ktorú sa ja teraz môžem obrátiť, alebo to vezmem do vlastných rúk.” 1/37

„- Pravidlá sú skôr na udržanie toho poriadku. Nieкто sa môže zavrieť do čiernej izby, a stiahnuť dve fľaše.

M - Teda čo sa pitia týka, nemyslíte, že by sa to menilo v závislosti na ne/existencii pravidiel?

- Nie.

- Nie.” 5/26

V súvislosti s vynucovaním dodržiavania pravidiel bol silným fenoménom, ktorý sa podieľa na poloformálnej kontrole systém „študentská polícia”, ktorý je zavedený na viacerých internátoch.

„A myslím, že tá študentská polícia to tak reguluje, to pitie. Že už ako fakt keď sa preháňa, alebo je veľmi hluk na izbách, tak.. Aj nám sa stalo, že sme boli na internáte, a sme sa zabávali, a tak. Niežby sme rozbíjali veci, ale proste sme mali hudbu nahlas. Tak prišli, zaklopali a slušne nám povedali, že už je pokročilý čas, tak ak by sme boli takí dobrí, tak by sme to mali dať tichšie, aby sme nerušili tých ostatných. Takže to je taký jeden spôsob tej regulácie, aj toho pitia, aj tak všeobecne.” 2/42

„- Oni sú po 22:00. O desiatej chlapci naklušú.

- Aj my tak máme, na internáte Ferka Dajakého, po desiatej, a do polnoci musí byť klud.

- Ešte že to je tak, že ak je nejaká akcia ohlásená, tak ešte im to tolerujú do dvanástej. A potom už nie.” 5/17

„Tak ja som bola na internáte tu, na [...], 3 roky. No a v podstate - má pravdu. A keby len raz do dňa je príležitosť.. Samozrejme, okolo obeda je niečo ako 'žeby sa to napravilo, hladina alkoholu', tak sa vypije. Ale večer je vždy, vždy sa dá niečo nájsť. V lete je tam ten altánok predtým, a tam minimálne pivo- keď už nieкто potrebuje skoro ráno vstávať, alebo čosi také, tak aspoň to pivo. Ale v podstate stále len že, sú tam nejaké pravidlá, že dá sa to zaraziť, keď to prerastá, a je tam Študentská polícia, takže... Väčšina sa nad tým pozasmeje, ale párkrát, keď som potrebovala fakt si ísť ľahnúť, a spať, a niekde bola oslava, lebo väčšinou je robená na kuchynkách, tak sa dalo Študentskej Polícii zavolať, a oni to nejako aspoň utišili. Samozrejme, pilo sa ďalej, ale už v takej rozumnejšej miere. Vždy je tam niečo, čo... Ono to utíchne keď začnú zápočty, vtedy to troška utíchne, po zápočtoch, samozrejme, keď vyjdú alebo nevyjdú, tak je príležitosť na to buď zapiť to, že oslava, alebo opak.

A potom samozrejme ide skúškové, to nikde nič, a po skúškovom to treba zase zapíť. Takže asi tak.” 2/2

„- Tam je akurát to, že po desiatej večer má byť klud. Keď je nejaká akcia ohlásená, tak môže byť, tolerujú to do polnoci. Ale keď už je veľký bordel, tak už to zrušia skôr. Tí študentský policajti, čo chodia. A rieši sa to tiež strhávaním bodov.” 5/18

„Pretože tam je študentská polícia, po 22:00 nemôžete robiť nijaký bordel. Keď to mám porovnať s internátom v Bratislave, kde som rok býval, tak tam to bola úplná anarchia, zverina, proste to si ani neviete predstaviť.” 5/16

„- Tak ja to môžem porovnať, keď som býval v tej Bratislave, tak tam neexistovala študentská polícia, žiadne sankcie... a preto to tam aj vyzeralo ináč. Čiže... ľudia tam nemali takú potrebu samy od seba niečo rešpektovať.” 5/24

Diskutujúci hodnotili, že výhodou študentskej polície je, že pochádza od samotných študentov a je vnímaná ako „naša” inštitúcia a pritom má autoritu a rešpekt. Tiež je dôležité, že je vnímaná ako prvok, ktorý robí „rozumnú vec”, a teda nejde primárne o dodržiavanie pravidiel ako takých, ale skôr o to, aby bol pokoj a aby sa študenti medzi sebou nerušili. Nakoľko študentská polícia veľmi dobre pozná terén, dokáže užívanie alkoholu týmto spôsobom regulovať, navyiac preto, že má aj neformálnu autoritu.

„Hej. Aj ich poznáš sem tam. A po čase ich aj z videnia poznáš, že aha, tam dolu sedia a kontrolujú preukazy, aby sa niekto cudzí nedostali do traktu. A tak.” 2/42

„Takže keď to tak zoberieš, tak to môže byť nejaký strach z autority, ktorá ich môže nejak postihnúť za to, v tomto prípade tá študentská polícia.” 2/25

„Ako, také malé akcie sa nehlásia, že chodbovice alebo varenia halušiek. Ale keď niekto lepí päťku, alebo tak, tak vtedy sa to hlási.” 5/19

„Keď je ten policajt známi, dajme tomu, povie sa: 'Jančo, nerob

somariny, ešte 15 minút nás nechaj.', tak myslím, že sa dá dohodnúť. Že to nebude brat' tak kruto." 5/21

Problémom študentskej polície však je, že nie je nič, čo by ju samotnú kontrolovalo. To vo vnímaní niektorých študentov vytvára aj priestor pre korupciu a to, že samotní študentskí policajti nie vždy dodržia pravidlá.

„No tí v študentskej rade, alebo v polícii ich napríklad nerešpektujú. Ich nemá kto potrestať, tak nás často prídu upozorňovať. No oni môžu mať oslavu aj do jednej, to nikomu nevadí, a vyrušujú ostatných, robia hluk, hocikedy, aj do druhej, aj dlhšie." 5/20

„Napríklad, ale u nás nemôžu ani tak, že príde policajt on ti nesmie ani ...ale ja by som to urobila tak, že niekoho by som tam dala, kto by kontroloval aj tých študentských policajtov, ktorý kontrolujú nás. Lebo myslím, že to je ešte väčší problém, lebo oni vedia, že môžu. Čo ja sa stretávam, tam sú najväčšie bitky - členovia študentskej rady, členovia študentskej polície. Oni robia bodrel, oni nosia alkohol. To je proste také, oni to najviac porušujú. Ja by som to urobila tak, že by som vyberala člena študentskej polície a študentskej rady podľa študijných výsledkov. Lebo tam sú taký čo opakujú niekoľko rokov ... to by malo byť ako ... príkladom." 8/33

„Pre tých, ktorí ho poznajú, tak to je dobré, ale tí ostatní sa môžu sťažovať, že prečo oni mohli byť, a my nie." 5/22

„Lebo tá študentská polícia je, ale nie pre každého v rovnakej miere." 5/22

„Tak, po známosti. Na intráku sme väčšina kamaráti, či policajt, ako to je jedno.. a keď príde o dvanástej, to nie je tak, že musíme hneď všetko prestať a hneď všetko musí byť spratané, ale posunie sa to plus mínus pol hodinka, hodinka, kedy jak." 5/22

Kontrola ako taká je veľmi zložitá, keďže ide vlastne o uzavretý kruh, do ktorého sa v prípade študentskej polície dá len ťažko preniknúť.

„Sám seba nikto nenahlási." 5/22

„Ale napríklad keď sa pobijú policajti, tak to nikomu nevadí. Oni robia hluk, nikomu to nevadí. Lebo oni sú tí, ktorí sa o to starajú. Ak si ich kamarát v živote ti nezoberú preukaz a v živote nebudeš musieť ísť upratovať. Záleží od toho koho poznáš. Môžeš sa aj biť, aj piť a hocičo a keď poznáš správnych ľudí ... problém s tým nemáš.” 8/5

Napokon v diskusiách pomerne často zaznieval názor, že aj napriek rôznym pravidlám, to stojí na individuálnom rozhodnutí jednotlivca. S tým úzko súvisí aj individuálny prístup, ktorý je pri presadzovaní pravidiel vnímaný ako veľmi dôležitý. Tak ako funguje v prípade študentskej polície, mohol by byť zavedený aj širšie, a to vo forme tútorstva, a teda zainteresovanosti starších študentov, a to nie len ohľadom užívania alkoholu ale aj širšieho študentského života. Tento nápad sa vynoril ako leitmotív vo viacerých skupinách, no bol aj kritizovaný poukazujúc na kultúrne rozdiely.

„So samotným človekom. Tak keď si on chce vypiť... Kedy si chce vypiť, ako často, tak to nikto neovplyvní. Aj keď sú pravidlá a predpisy, nič neovplyvní. Každý sa musí rozhodnúť sám. Či máš tam k dispozícii bar, alebo máš tam posilňovňu, večer, nejaké krúžky, záujmy. Každý sa sám rozhodne.” 5/48

„Hovoríme o tej prevencii, do tej roviny, ja nie som psychológ, ale dal by som to do takej roviny ako funguje v tom anglosaskom prostredí, že je nejaký poradca- tútor, je to asi väčšinou na tých stredných školách. A že či by niečo také bolo na internáte možno.. to ma ako prvé napadlo. No ja sa obávam, že to by asi nefungovalo. Ja sa obávam, že tí študenti by nechodili za tým človekom. Neriešili by to. A ak by to malo byť naopak, že on by mal chodiť za tými ľuďmi, tak to by asi nebolo prijaté študentmi, lebo to nie je tak zaužívané v tom našom prostredí.. Takže ak takéto niečo by malo byť zavedené, tak by to asi nefungovalo.” 1/30

„Že proste ten dotýčny človek, ktorý by sa nie že o nich staral, ale že by vedel pomôcť. Že by poznal tú situáciu na tej chodbe.” 1/30

Diskusia

Cieľom kapitoly bolo podať sondu ohľadom informovanosti študentov o pravidlách užívania alkoholu v univerzitnom prostredí a tiež toho ako tieto

pravidlá ohľadom užívania alkoholu vnímajú, čo sa týka ich reálneho fungovania.

Celkove boli informácie ohľadom pravidiel užívania alkoholu podľa študentov vnímané ako málo propagované, málo známe, respektíve ich dodržiavanie málo vynucované v praxi a často bolo sledovanie ich dodržiavanie len „na oko“, ako napríklad spomínaný prechod cez vrátnicu internátu s alkoholom. Ako rozhodne dôležitejšie pravidlá ohľadom alkoholu z diskusie vyznievali tie pravidlá, ktoré vychádzajú zo skúsenosti a skúsenosťou sa medzi študentmi aj prenášajú. Takéto skúsenostné pravidlá súvisia viac s dôsledkami užívania alkoholu ako samotným pitím.

Z prezentovaných výrokov je možné vidieť, že študenti vnímali pomerne úzke prepojenie medzi miestom a pravidlami, ktoré na danom mieste vládnu. Prostredie internátu bolo vnímané ako osobný, súkromný priestor, ktorý nie možné a ani správne celkom kontrolovať. Z internátu teda úplne eliminovať užívanie alkoholu nie je možné. Na druhej strane univerzitné prostredie, prostredie výučby, bolo vnímané ako prostredie profesionálne, na ktoré alkohol vôbec nepatrí a pravidlá by mali byť jasné a ich dodržiavanie vynucované, kontrolované.

Dominantnou časťou diskusie o pravidlách boli práve neformálne pravidlá postavené na priamej alebo sprostredkovanej skúsenosti. Tieto pravidlá boli zvlášť v priamom súvisi s dôsledkami a negatívnymi následkami užívania alkoholu skôr ako so samotným užívaním. V rámci diskusie v skupinách bol popísaný aj existujúci systém regulácie pravidiel užívania alkoholu na niektorých internátoch, a to hlavne formou študentskej polície. Študentská polícia dozerá práve hlavne na obmedzovanie dôsledkov alkoholu a to, ako tieto dôsledky zasahujú ostatných skôr, ako by kontrolovala samotné užívanie alkoholu. Napriek tomu, že v diskusii zazneli aj negatívne názory na fungovanie tejto polície, jej výhodou bolo hlavne, že pochádzala zo samotných študentov a predsa mala autoritu. Záverom z diskusií vyplynulo, že oproti internátom, kde takáto polícia nie je zavedená, mala jednoznačne pozitívnu rolu, čo sa týka udržiavania poriadku ohľadom alkoholu a jeho dôsledkov.

Poslednou témou, ktorá sa vynorila v súvislosti s dodržiavaním pravidiel, bol návrh tútora, respektíve systému tútorov, ktorý predstavuje, podobne ako je to u študentskej polície individuálny prístup a individuálne oboznamovanie sa s pravidlami a možnosťami, ktoré ponúka vysokoškolské prostredie. Tu je opätovne sa potrebné pristaviť pri myšlienke, že tútori sú študentmi a predstavujú mechanizmus zdola namiesto nariadenia kontroly zhora nariadenia. Ale aj tu sa v diskusii vytvorili pochybnosti, či by takýto prvok „zahraničnej kultúry“ fungoval v prostredí našich vysokých škôl.

Študentské návrhy riešenia zne/užívania alkoholu na univerzite

Jedným z hlavných cieľov realizácie fokusových skupín so študentkami a študentmi bolo zozbierať návrhy na zmenu alkoholovej politiky univerzity dotýkajúcej sa nielen priestorov školy určených na výučbu, ale aj (alebo hlavne) priestorov internátov, kde je prítomnosť alkoholu častá. Brainstorming návrhov nebol s každou skupinou rovnako plodný, bolo by možné povedať, že študenti doposiaľ o alkoholovej politike školy nerozmýšľali a preto sa návrhy „rodili“ ťažko. Jednotlivé kategórie (témy) návrhov boli utriedené podľa základných tém, na ktoré sme sa pýtali.

Návrhy pravidiel užívania alkoholu v priestoroch univerzity

Pri diskusii na tému pitia a zákazov pitia na univerzite a na internátoch sa ukázala ako zásadná nedostatočná informovanosť študentov/iek. Tí/tie o nevhodnosti pitia niečo tušia, niektorí/é vedia o zákaze užívania alkoholu, no väčšina sa s ním formálne nestretla. Seba/obmedzovanie pitia a stavov opitosti na výuke a/lebo na internáte preto funguje skôr na morálnej rovine: je otázkou slušnosti neprísť do školy opitý/á. V priestoroch školy i internátu takmer neexistujú viditeľné informácie o zákaze pitia alebo pobytu pod vplyvom alkoholu v univerzitných priestoroch (UP). Len výnimočne niekto zo študentov vedome čítal o zákaze užívania alkoholu, niektorí podpisovali informované súhlasy určené pre výuku v rizikovom prostredí alebo na exkurzii. Študenti/tky sa o informáciách týkajúcich sa zákazu alkoholu hlavne v priestoroch internátu a možnostiach jeho obchádzania dozvedajú cez neformálne kanály. Bližšie je táto téma rozpracovaná v predchádzajúcej kapitole.

V diskusii sa väčšina študentov vyjadrila kladne k potrebe zvýšenia informovanosti o zákaze alkoholu v UP, ktorá je potrebná pre lepšiu orientáciu v pravidlách univerzitného života pre začínajúcich vysokoškolákov a zároveň by pôsobila preventívne.

„No, ja som sa nestretla s tým, že by niekde bolo takto formálne dané, že nepite, alebo nepríd'te netriezvi na prednášky, alebo na cviká. Možno raz som čítala školský poriadok, ale vážne si nepamätám, že by som sa s tým bola stretla, že by to bolo tak

presne napísané, že nesmú chodiť študenti opití na cviká a na prednášky.. Takže čo sa týka školy, tak je to len ten vlastný pocit, úsudok, že neísť opitý, ale nestretla som sa s tým nikde. Ani sa mi nestalo, že by nejaký učiteľ jednoducho hovoril o tom, že nepríd'te.. Však ako nemá dôvod, si myslím. A čo sa týka internátov, keďže som bola na tej ubytovni, nejaké dva- tri roky, tak tam sme tiež prechádzali cez vrátnicu, ale tam boli vypísané dokonca pravidlá, ale tie pravidlá sa skôr týkali platenia, a určite nie toho, že či piť, alebo nepiť. Čiže ja som sa počas celého štúdia nestretla s takou formou písanou, ani len hovorenou, žeby niekto nadriadený, ako učiteľia, hovoril o tom. Takže nemám s tým takú skúsenosť vôbec. (..)
- Je to v školskom poriadku, že nesmie prísť pod vplyvom alkoholu.“
2/25

Zvýšenie informovanosti

Ak je v záujme univerzity eliminovať alkohol v univerzitnom priestore mala by v prvom rade o tomto pravidle dobre informovať študentskú obec. Väčšina študentov/iek nemá presnú vedomosť o tom, či je alkohol zakázaný, hlavne na internátoch. Na jednej strane by sa študenti mali dozvedieť o obsahoch zákazov, čo nie je povolené a kde. Malo by sa to týkať zákazu užívania a držania alkoholu v UP, zákazu prítomnosti v podnapitom stave na výuke, informovanosť o možnostiach pomoci pri problémoch spôsobených pitím alkoholu a formách kontroly pitia v UP.

Na druhej strane boli navrhnuté spôsoby ako zákaz študentom sprostredkovať. Niektoré z foriem informovanosti existujú, nie sú však dostatočné. Navrhované spôsoby zvýšenia informovanosti boli nasledujúce:

- x správa cez AIS (akademický informačný systém) na začiatku semestra a/lebo štúdia;
- x podpísanie informovaného súhlasu s pravidlami obmedzujúcimi/zakazujúcimi pitie alkoholu na univerzite, prípadne na internáte (rovnako na začiatku semestra/štúdia);
- x viditeľné informácie a emotikony na vrátniciach univerzity/internátu, na chodbách, prípadne na izbách (podobne ako je to so zákazom fajčenia).

Dodržiavať zákaz alkoholu v univerzitných priestoroch

Zákaz alkoholu v UP v súčasnom stave pretrváva predovšetkým na formálnej úrovni. Nepredáva sa v školských bufetoch a jedálňach (okrem jednej výnimky). Podľa študentov a študentiek je alkohol dostupný v internátnych

baroch, prenášaný cez vrátnicu a hojne užívaný na internátoch. Rovnako nie je výnimkou opitosť študentov na výuke a v niektorých prípadoch aj u vyučujúcich. Ak aj existuje určitá miera vedomia o neprimeranosti či zákaze alkoholu v UP, formálna sila zákazu je slabá, nie je rešpektovaná. Existujúce pravidlá študenti vnímajú v konflikte s realitou, ktorú zažívajú. Výborne to vystihuje vyjadrenie: „*Je to tolerované, ale je to zakázané*“.

Je preto samozrejmé, že študenti/ky navrhovali prísnejšie dodržiavanie zákazu - vo vyššie spomenutom kontexte vyznieva formálny zákaz alkoholu v UP ako fraška. Na druhej strane bola väčšina názorov proti obmedzeniu alkoholu na internátoch; s reálnym zákazom súhlasili v priestoroch určených na výuku. Študentské názory na užívanie alkoholu, ktoré vyjadrovali rôznu mieru tolerancie, sme zhrnuli do troch rovín:

- x nulová tolerancia ľudí v podnapitom stave v UP, na výuke, v knižnici - naopak na internáte by mal byť alkohol tolerovaný, ak jeho pitím nerušia iných (je to súkromný priestor na bývanie);
- x „dvakrát a dost“/ niekoľkokrát a dost - miera tolerancie porušenia zákazu pitia alebo stavu podnapitosti v priestoroch univerzity (na výuke, na internáte) ak študenta/ku niekto prichytí. Pravidlo by platilo aj pri výtržníctve pod vplyvom alkoholu. Trestom by bolo vylúčenie zo školy/ z internátu.
- x pitie v rámci pravidiel/tolerancia k pitiu, ktoré nezasahuje do súkromia a majetku iných. Pravidlá užívania alkoholu (hlavne na internáte) by mohli byť formálne stanovené.

„Ja by som bola za to keby bolo také pravidlo, že môžeš piť, ale neprekroč tú hranicu nejakého násilného správania, alebo ničenia majetku. Pokiaľ je len opitý a vie sa chovať, tak prečo nie.“ 2/18

Kontrola pravidiel

Ak sme sa na problém pitia pozreli z hľadiska kontroly, vystali nám z rozhovorov ako dôležité kategórie pre realizáciu zmeny súčasnej situácie tieto témy: osoby kontroly (pitia, opitosti) a spôsoby kontroly.

Osoby kontroly predstavujú všetky zúčastnené osoby, ktoré majú v kompetencii kontrolovať a trestať užívanie alkoholu študentmi/kami v univerzitnom priestore. Kritizovaný bol nedostatočný systém kontroly (viď vyššie) a korupčnosť systému (vedenia internátu i ŠP), v ktorom neplatia pre všetkých rovnaké pravidlá a tresty.

- x učiteľia/lky - jediné osoby, ktoré riešia problémy opitosti študentov na výuke, častokrát s obmedzenými možnosťami postihu vyhodnotením z výuky; podľa vyjadrení študentov učiteľia nekonajú vždy zásadovo, výnimočné prípady tolerujú; najproblematickejšie bolo hodnotené pitie samotných učiteľov, čo študenti jednoznačne odsudzujú, cítia sa však bezmocní v možnosti nápravy;

„Neviem či to je aj v školských pravidlách, že študent nesmie chodiť pod vplyvom alkoholu na hodinu, na cvičenie. A myslím si, že je na učiteľovi, čo s tým spraví, lebo si myslím, že má právo ho z tej hodiny vykázať.“ 2/12

„(..) v škole vyučujúci by mali nejako prísnejšie kontrolovať. By si na tom mali dať viac záležať. Keby už videli, že študent má vypité, alebo tak, poprvé im sa to nechce to riešiť, tak to nechajú tak, alebo nechcú tomu študentovi ublížiť.“ 8/37

- x riaditeľ/ka internátu - robí príležitostné kontroly na internátoch; navrhovaná bola intenzívnejšia miera kontroly internátu a jemu/jej podriadených osôb: vrátničiek, upratovačiek, študentskej polície; potrebné odstránenie korupcie pri prideľovaní izieb, napriek priestupkom;
- x vedúca internátu - má obmedzenú pracovnú dobu, a preto aj kontrolu, mohla by podľa študentov viac kontrolovať vrátnikov/čky a študentskú políciu;
- x študentská rada - mala by dôslednejšie kontrolovať študentskú políciu, pri posudzovaní priestupkov by sa mala vyhýbať udeľovaniu výnimiek z priateľstva;
- x študentská polícia
- x profesionálna bezpečnostná služba - na zmiešaných internátoch; očakávaný nekompromisnejší dozor a väčší rešpekt ako u študentskej polície;
- x vrátničky/ci - kontrolujú študentov pri vstupe do budovy; mali by konať prísnejšie, nemali by byť sami pod vplyvom alkoholu (čo sa niekde stáva); tiež robia obchádzky internátu, riešia sťažnosti pri hluku a výtržníctve; 1 osoba pre celý internát je málo - pre problémy s častým užívaním alkoholu a jeho dôsledkov navrhovaná ochrana a kontrola navyše (ŠP, iný profesionálny dozor)
- x upratovačky - vykonávajú kontrolu izieb pri upratovaní; ak nájdu fľaše, majú možnosť sa sťažovať na užívanie alkoholu na izbách;
- x študenti/ky navzájom - sú dozorom pri porušovaní nočného kludu a výtržníctve; menšia pochopenie k študentskému popíjaniu na

internáte a väčšia vyjadrovaná nespokojnosť by zmenili atmosféru i toleranciu k pitiu.

Spôsoby kontroly - ako sa kontroluje? Je možné kontrolovať/regulovať pitie a jeho dôsledky? Uvádzame spôsoby kontroly ne/pitia navrhované študent(ka)mi predovšetkým na internátoch:

- x upozornením;
- x dohľadom a kontrolou študentskej polície, s možnosťami postihov;
- x kontrola osôb (a batožiny) pri vstupe do internátu;
- x reguláciou času pre návštevy a zábavu (do 22.00);
- x monitorovaním priestoru kamerovým zariadením;
- x fúkanie pre zistenie hladiny alkoholu v tele u problematických osôb;
- x finančné sankcie - úhrada za zničené zariadenie;
- x tresty - vyhodenie z internátu (-50b), z výuky, čierne body (2x a „letia“ z internátu);
- x zákaz pitia do 21 rokov;
- x pravidiel spoločenského pitia na internáte - napr. zákaz pozývania cudzích alebo starších osôb na internát; skupiny organizujúce akcie, na ktorých sa pije, by mali byť zodpovedné za vlastnú akciu a kontrolovať jej priebeh, prípadne vopred ohlásiť určité pravidlá.

Návrhy riešenia problémov spojených s alkoholom na univerzite

Pitie s priateľmi

Veľmi častý návrh, ktorý zaznieval, bol, aby človek vždy pil s niekym blízkym, kto sa oňho - v prípade, že to preženie - postará. Týmto spôsobom sa môže vyhnúť problémom v dôsledku opitosti i seba/ublíženiu; zároveň slúžia blízke osoby aj ako „regulátory“ pitia - ak sa dobre navzájom poznajú, ustrážia sa pred spíjaním (ak to považujú za prehnané/nežiaduce).

„Ale je partia dievčat, a zasa dohliadnu na seba. Nie každý pije také isté množstvo, nie každý pije ten istý alkohol. (..) Takže, nie každý má ten istý metabolizmus, tú istú latku a rovnako sa opije. Takže si myslím, že keď sú kamarátky, tak sa na seba dá dohliadnuť. A tiež si myslím, že u dievčat je to úplne opačne ako u chlapcov v tom, že chlapci sú takí, že sa ešte navzájom povzbudzujú, že Ešte si daj, ešte si daj, ešte vypi'. A dievčatá sú skôr také, akoby sa navzájom

skôr brzdili: 'No to už aj stačí, ideme preč. Daj si radšej nejaké nealko k tomu.' 2/10

Internátne bary a miestnosti na spoločenské pitie

Na prvý pohľad paradoxne môže pôsobiť návrh na vytvorenie alebo udržanie priestorov, ktoré sú určené na stretávanie mladých a kde je možné popíjať alkohol. Takáto priestorová regulácia však umožňuje udržiavaniu hluku a prípadných výtržností na určitom mieste.

„Tak ja by som povedal. Že teraz ten klub I-čko, či V-čko, že beriem to ako pozitívum. Lebo tým, že je to dole, že je to osobitne, povedzme pod tým internátom, tak mnohí študenti by tak chlastali na izbách, a takto pôjdu vonku, pôjdu tam si posedieť, vypije možno dve pívá a sa vráti naspäť, a je pokoj.“ 1/23

Poradenské centrá/osoby

Psychologické poradenstvo pri problémoch v dôsledku užívania alkoholu - pri problémovom pití až alkoholizme študentov, aj ako prvé psychologické poradenské kontaktné miesto; mohlo by ísť buď o profesionálne odborné centrá alebo študentské poradne, kde by si pomáhali študenti navzájom, na základe vlastnej odbornosti, napr. psychológia, sociálna práca, právo a pod.

Záchranná služba

Prvá pomoc pre opitých, ktorí potrebujú lekársku starostlivosť, alebo v prípade pomoci neznámej študentke/ovi.

Záchytná miestnosť

Bezpečný priestor na internátoch pre osoby v stave opitosti, ktoré sa nedokážu dostať na izbu.

„(..) vrátnička na TU má na každej chodbe jednu kameru, a ona vidí čo sa tam deje. A keby tam niekto ležal, napríklad, tak ona by kontaktovala tú službu, a tá služba by sa už išla postarať o toho človeka. Aj keby mali nejakú tú miestnosť, napríklad, ako keď ty si hovoril o tom dievčati, čo bolo nepričetné, že nemá pri seba žiaden preukaz, nevieme z ktorej je izby, odkiaľ, alebo čo... tak ju

nevezmeš asi k sebe... mohla by byť taká nejaká malá miestnosť, kde by tú osobu nechali.“ 1/20

Kamerový systém

Zavedenie kamerového systému v spoločných a verejných priestoroch internátu. Predpokladom je obmedzenie spoločenského pitia alkoholu na chodbách internátu, kde by snímali priestor kamery. Popíjanie by sa presunulo na izby a nerušilo by tak spolubývajúcich na rovnakom poschodí. Niektorí študenti však oponovali nefunkčnosťou tohto systému (ktorý už je zavedený na niektorých internátoch), pretože k plnej efektivite by bolo potrebné extra osobu na jej sledovanie, resp. zlepšenie kontroly pomocou kamery.

Individuálna zodpovednosť

Individuálna zodpovednosť a starostlivosť študentov o seba navzájom, čo predstavuje bezprostredný záujem a následná pomoc študentov a študentiek a osobám v stave, kedy sa nedokážu o seba postarať a mohlo by im hroziť ublíženie na zdraví alebo iná osobná ujma.

„(..) my tu hovorím len o službách, ale nehovoríme tu o jednej veci, v prvom rade, o zodpovednosti samotných študentov. Povedzme, keby som vedel z ktorej izby je tá slečna, ja som sa jej pýtal: 'Povedz z ktorej izby si, ja ťa tam dotiahnem.' Nie je problém, odvediem. Ale mnohokrát, mnoho študentov vie, z ktorej izby tá slečna, alebo ten chlapec môže byť, on tam leží..a oni ho tam jednoducho nechajú. Hej? Aký sme my zodpovední? Chceme službu nech to niekto iný urobí, ale ved' keď ťa poznám, vezmem ťa, odtiahnem do tvojej izby.“ 1/21

Tútorstvo

Starší študenti usmerňujú mladších, okrem podpory v štúdiu, aj k uvedomenému a zdravému životu na VŠ - bez alkoholu; tútor by mohol byť zároveň v úlohe mediátora pri vzniknutom probléme v dôsledku pitia, napr. pri príležitostnom pití, ktoré by malo nežiadúci následok

„...ten dotyčný človek, ktorý by sa nie že o nich staral, ale že by vedel pomôcť. Že by poznal tú situáciu na tej chodbe. Možno na

internátoch je to tak, že vlastne sa vie, že kto viac pije, kto vystrája, kto sa učí, a tak. Že možno by bolo dobré mať niekoho takého, ten študent psychológie, štvrtý-piaty ročník. “ 1/19

Študentská polícia (ŠP)

Neformálny systém kontroly a pomoci pri situáciách spojených s pitím, rušením nočného pokoja a ničením majetku školy; navrhované bolo jej zavedenie na internátoch, kde nie je, alebo aj rozšírenie jej pôsobenia (v priestoroch pred internátom a v dlhšom čase/službách). Študenti a študentky navrhujú tieto vylepšenia týkajúce sa študentskej polície:

- x zabezpečenie kontroly výkonu ŠP (kritizovaný súčasný stav, pri ktorom ŠP nikto reálne nekontroluje), obmedzenie korupcie a systému „kamarátov netrestám“;
- x rozšírenie priestoru jej pôsobenia - kontrola priestoru pred a okolo internátu;
- x predĺženie jej pracovného času na celú noc, resp. do 4. hod. ránej;
- x zmeniť študentskú políciu na profesionálnu dozornú službu (aby sme sa vyhli slovu polícia), ktorá by mala mať prirodzený odstup od študentov, nulové zlyhávajúce v užívaní alkoholu so študentmi (chápané ako nezlučiteľné s pracovným výkonom), väčšiu autoritu a rešpekt u študentov pri riešení problémov.

„Ja súhlasím s tým inštitútom tej polície, ale nie študentskej. Nech je, ale nech to nie sú rovesníci, nech to nie sú mladí ľudia, nech sú to skutoční ľudia, ktorí sú tým poverení, aby jednoducho mali dozor nad tými deťmi. Mali sme napríklad na Kosmalte, čo som ja bola, bol SBS-kár, ktorý mal všetko pod dozorom a nebol tam žiadny hurhaj nič sa neničilo všetko bolo v poriadku, klud.“ 7/38

Návrhy pravidiel mimo univerzity

Pri navrhovaní pravidiel v rámci univerzity sme sa okrajovo dotkli aj v situácii v spoločnosti. Študenti tematizovali spoločensko-kultúrnu toleranciu k pitiu alkoholu (všeobecne rozšírená benevolencia k pitiu a opitosti, samozrejmosť pitia pri spoločenskej udalosti, relatívna prestíž mladých, ktorí veľa znesú a zosmiešňovanie osôb, ktoré abstínujú), bez ktorej zmeny sa nemôže zmeniť silný zvyk tzv. „spoločenského pitia“ v slovenskej spoločnosti. Práve spoločenské odsúdenie pravidelného pitia

a/lebo opitosti, by mohlo znížiť množstvo konzumácie alkoholu.

Paralelne, ako pri dodržiavaní formálneho zákazu pitia v UP, bola kritizovaná aj nedôslednosť dodržiavania zákazu predaja alkoholických nápojov osobám mladším ako 18 rokov. Pomohla by väčšia kontrola mladých alebo zvýšenie hranice veku zákazu predaja alkoholických nápojov do 21 rokov.

„Ale to je aj celkovo v našej spoločnosti, že proste my sme zvyknutí na alkohol. - Všetci, dajte si do nálady, nie!“ 3/29

„Ja by som posunula hranicu plnoletosti, aby to nebolo v osemnástke ale v dvadsiťjednotke.“ 8/49

Postoje k návrhom pravidiel a riešenia užívania alkoholu v priestoroch univerzity

Študenti súčasne s návrhmi foriem pomoci a prevencie pitia na univerzite vyjadrovali svoje názory/postoje na možnosť zmeny pitia a/lebo zavedenia opatrení.

Piť sa neprestane

Podľa študentov/iek patrí pitie alkoholu k spoločenskému a samozrejme aj k internátnemu životu: „*pitie je prirodzenou a nevyhnutnou súčasťou študentského života*“, ako zaznelo na workshope. Pitia sa študenti nechcú vzdať, odmietajú ho zakazovať, prekážajú im „len“ niektoré dôsledky pitia, kedy pijúci obťažujú svojim správaním nepijúcich.

„Tak to sa nikdy nevytratí z tých internátov, ten alkohol, lebo vlastne ... nedá sa to nejako zakázať. Podľa mňa bude len možno v menšej miere.“ 1/22

Odmietanie zákazu pitia

Odmietanie zákazu pitia na internáte bolo zdôvodňované právom na osobnú slobodu trávenia času a právom na súkromný priestor, za ktorý si študenti platia. Študenti/ky majú pocit, že je to ich vec, čo na vlastnej izbe robia, pokiaľ neobťažujú druhých. Tento názor vyjadrovali študenti v kontexte nevedomosti o zákaze užívania a prechovávaní alkoholu na internáte, ktorí iní/iné zasa poznali. Je tiež pravdepodobné, že väčšina respondentov/tiek

(príležitostne) pije, a preto sa k zákazu stavia negatívne.

„Ja si neviem predstaviť reguláciu čo sa týka internátov. To podľa mňa v žiadnom prípade. Lebo tam si každý platí sám za tú izbu, buď ho vyhodí, alebo ho nevyhodí. Možno to pravidlo, ako to tu už bolo veľakrát spomínané, že ak niečo urobí, ide preč. Ale také, že by bolo stanovené striktné pravidlo, že nesmieš piť na vlastnej izbe, tak to určite nie. Toto nemá efekt podľa mňa na internátoch, vôbec.“ 2/18

„Proste on má určité práva, že môže piť, čo chce, robiť čo chce, lebo už má 18 rokov, a keď nenarúša ostatných, ich priestor, ich neobťažuje, tak prečo nie? Nemôže mu to niekto zakázať.“ 2/20

Študentská polícia – jej kritika a funkčnosť

Študentská polícia (ŠP) bola v rozhovoroch tematizovaná vo viacerých rovinách: bola navrhovaná ako účinná možnosť pomoci na internátoch, kde nie je - ako študentský systém pomoci v riešení problémov vznikajúcich z pitia alkoholu i jeho dôsledkov v priestoroch internátu napriek jeho zákazu. Bola ocenená študentmi, ktorí bývajú tam, kde funguje, pretože zažili na vlastnej koži jej pomoc v problémových situáciách. A nakoniec bol jej systém fungovania kritizovaný, pretože má napriek reálnej funkčnosti aj svoje slabiny. Hlavný nedostatok bol referovaný v zlyhávaní ľudského faktora (zneužívanie moci, korupcia, pitie). Celkovo sa hodnotenie ŠP tematizovalo nasledovne:

- x ocenenie jej existencie,
- x vyzdvižovaná vyššia empatia k študentskej potrebe vypiť si a tým aj primeraná tolerancia k akciám na internáte;
- x kritizovaný sklon k pitiu s rovesníkmi, spolužiakmi, kamarátmi,
- x zneužívanie moci vo svoj prospech,
- x nerovnosť v trestaní priestupkov,
- x hrozba dešpektu z dôvodu veku, priateľstva, pohlavia a fyzického vzrastu;

„Sú tam iba študenti mladý ľudia hej nikto nemá nad nimi žiadnu, žiadny dozor hej a keď oni sedia za jedným stolom hej a rozprávajú sa o tom, oni sú ovplyvňovaný jeden druhého oni majú určitý percentuálny balík svojich výhod, ktorý medzi sebou si rozdeľujú...“ 7/37

„Ja si práve napríklad myslím, že je to práveže lepšie, keď sú to študenti ako to keď ste spomínali, že mal by to byť niekto vyššie ako tak, neviem proste, keď sme partia, ktorá si povie za tým, dobre, že ideme robiť poriadok, nebude tu žiaden cirkus, dáme si nejaké pravidlá, kto ich poruší, bude zo študentskej polície vylúčený.“ 7/38

Skepticizmus k reálnosti zavedenia niektorých návrhov

U študentov/ky z internátov, kde nemajú kamerový systém kontroly chodieb, bol tento návrh prijímaný rôzne. Okrem pozitívnych reakcií a viery, že by to mohlo napomôcť odstráneniu popíjania a výtržníctva na chodbách si kladli otázky, či by došlo k významnej zmene, alebo či kamera nepredstavuje zásah do súkromia. Študenti so skúsenosťami s kamerovým systémom spochybňovali reálnu účinnosť kontroly z dôvodu náročnosti jeho sledovania. Alebo vyjadrovali nefunkčnosť tohto systému, pretože k plnej efektivite by bolo potrebné extra osobu na jej sledovanie, resp. zlepšenie kontroly pomocou kamery. Veľmi často sa študenti stavali skepticky k finančným možnostiam školy/internátu na zavedenie niektorých nápadov. Podobne aj k ochote vedenia internátu či školy k zavedeniu navrhovaných zmien.

„Možno by sa to nerešpektovalo úplne, ale možno nejakých 40% alebo 30%. A predsa to nie je nula.“ 3/47

Návrhy prevencie problémov spojených s alkoholom na univerzite

Špecializované predmety

Predmety zamerané na alkoholovú závislosť a/lebo prevenciu alkoholovej/drogovej závislosti - povinné/povinne voliteľné; študenti by mohli mať ponúknuté za výcviky/úprednášky kredity alebo by sa im ospravedlnili niektoré absencie, aby sa zabezpečila účasť.

Mimoškolské aktivity

Spoločenský život a šport - vytvorenie študentského spoločenského priestoru na internáte, sprístupnenie a rozšírenie možnosti športových aktivít v UP; podľa študentov/tiek vedie nedostatok možností pre spoločenské a/lebo športové vyžitie pravdepodobnejšie k spoločenskému pitiu, ako spôsobu

trávenia voľného času.

„Tak skutočne vytvoriť spoločenskú miestnosť. Dať tam napríklad tú telku, no nech to je uzavreté, nech to nie je na chodbe, lebo to by sa tam každý hanbil ísť, že ho tam vidia že tam šiel pozerat' TV. A dať napríklad nejaké šípky, kalčeto, alebo podobne. Proste vytvoriť priestor, a možno aj nejaké akcie tým študentom, aby teda po večeroch nechodili na pivo, ale aby sa stretávali.. Ja viem, že fungujú rôzne diskusné skupiny, a podobne, ktorí potom nemajú potrebu do desiatej/ jedenástej sedieť na izbách a piť. Ale napríklad diskutujú o rôznych témach. Proste, vyplniť tým študentom ten čas nejak inak. Poskytnúť im iné aktivity.“ 1/24

Akcie bez alkoholu

Spoločenské alebo hudobné akcie by nemali byť sponzorované a v názve nieť meno predajcu alkoholových nápojov; „nealkoholovosť“ podujatia by mala byť explicitne prezentovaná.

Tútorstvo

Vzťah a podpora staršieho študenta alebo študentky, ktorí by sprevádzali mladšieho/mladšiu, by mohli napomôcť nielen v kritických chvíľach, ale mať aj preventívny účinok buď na pitie, alebo na problémové dôsledky pitia. Tútor by mohol vystupovať v role obhajcu/mediátora pri problémoch v dôsledku pitia alkoholu, pretože by svojho študenta dobre poznal.

Tabule hanby

Fotky osôb na nástenke, ktoré boli pristihnuté pod vplyvom alkoholu, resp. boli vylúčené z internátu; mali by pôsobiť demotivačne, nie popularizačne.

Osveta

Šírenie informácií o alkohole, účinkoch alkoholu na človeka, osobné príbehy alkoholikov, alebo iných obetí alkoholu; zvyšovanie povedomia o dôvodoch nepitia ako možnosti zvýšenia tolerancie k nepitiu/abstinencii:

- x prednášky o vplyve alkoholu, informácie o negatívnych účinkoch alkoholu („o mínusoch“), aby sa tým prebili pozitívne stránky pitia;
- x prednášky - osobné životné skúsenosti s alkoholom (abstinujúci

- alkoholici, osoby poznačené alkoholikmi);
- x filmové predstavenia;
- x reklamné plagáty, spoty v UP;
- x na facebooku;

„Z tej osvety by na mňa najviac pôsobilo keby bolo niečo také napísané, že to ničí moje bunky, že by som s tým nevedela myslieť, alebo tak, že by som s tým nedokázala ďalej študovať, keby som nejako veľmi často pila. Tak toto keby som videla, keby to bolo nejako obširnejšie odprezentované, tak možno by som sa trochu zamyslela, že 'počkaj, počkaj, ja chcem niečo dokázať' v tom živote, tak si nebudem ničť tie bunky.“ 8/47

„V rámci školy, nebol by to predmet, ale bolo by to povinné, iba im to pustiť. Dajaký film urobiť. Muselo by to byť určite dost' agresívne určite a také, že by to vedelo zaujať. Ale určite takouto formou nejakých premietaní.“ 8/44

Témy osvetových hesiel/reklamy - návrh obrazovej i video reklamy v UP, v médiách a tlačovinách univerzity; Navrhované heslá/témy reklamy:

- x Pite s priateľmi, známymi, postarajú sa o vás!
- x Vždy jeden šofér v skupine! (šofér nepije)
- x Rešpektovanie druhých v nepití vás/t'a oslobodí od vlastného pitia!
- x Rešpektovanie druhých v nepití ti dáva silu povedať NIE!
- x Priatelia/lky a spolubývajúci/e majú zodpovednosť za svojich blízkych - zaujímajú sa o nich, pomáhajú;
- x Všetci študenti by si mali navzájom pomáhať, starať sa o druhých
- x Pi len do určitého množstva!
- x Neber si so sebou veľa peňazí, aby si menej pil/a!

„Do rádia každý večer: Nepite, chod'te si ľahnúť!“ 3/27

„... by bolo dobré urobiť kampaň: Aspoň jeden bud'te triezvy.“ 3/37

Propagácia informácií o všetkých dostupných formách prevencie a pomoci s užívaním alkoholu na univerzite. Propagácia prednášok, výuky, poradenského centra a iných možných foriem pomoci a prevencie.

„-(..) vieme to spropagovať na facebooku, facebook je silná propaganda, vieme to spropagovať neviem ja som si to nevšimol ešte na UPJŠ-kárskej stránke. Dneska si to pozriem určite, ale podľa mňa to nebije do očí.

-Sú aj iné veci, aby bili do očí, ale na ľavej strane na šablóne by to mohlo byť, prečo nie?

-Môže to byť aj formou plagátov na internátoch, je tam tisícdivsto ponúk na prácu a brigádu a prečo by tam to nemohlo byť tiež.“ 7/60

Zhrnutie

Predostretý zoznam pravidiel a riešení zákazu alkoholu sa dotýka predovšetkým tém kontroly a dodržiavania pravidiel, ktorý by sa mohol posilniť a vylepšiť. Prediskutovaný bol inštitút študentskej polície, známy a prínosný na jednej z univerzít, ktorého zavedenie by študenti prijali aj na iných internátoch. Dominovali návrhy na prevenciu a zlepšenie informovanosti o zákaze alkoholu v univerzitných priestoroch, zvýšenie osvetu o účinkoch alkoholu a jeho dôsledkoch.

Napokon opakovane sme si spoločne kládli zásadnú otázku: Obmedzila by vyššia informovanosť a intenzívnejšia kontrola pitie na škole a na internátoch? Spolu s mnohými študentmi a študentkami môžeme povedať, že ak by bola vôľa, tak áno.

Záver

Pri všetkých úvahách o protialkoholovej politike na univerzite sme sa stretávali s názorom, že systém sa ťažko zmení a na vysokej škole sa neprestane piť. Alkohol a intenzívne pitie k vysokej škole „patrí“ a študenti a študentky explicitne odmietajú úplný zákaz konzumácie alkoholu. Dochádza tu tak k paradoxu, študenti majú problém v dôsledku pitia alkoholu (a prijali by niektoré formy pomoci), no jeho užívanie nechcú výraznejšie obmedziť, či zakázať. Aj preto v diskusii vyvstala potreba pravidiel pitia - nie pravidiel zakazujúcich pitie - aby študenti mohli naďalej bezpečne piť alkohol: pitie v rámci istých dohôd, hraníc.

Vo vzťahu k realizovateľnosti prevenčných opatrení v akademickom prostredí sú podstatné dve zistenia. Prvé, že študenti očakávajú aktívnu pozíciu univerzity. Mnohí dokonca predpokladajú, že univerzity v nejakej forme prevenčné stratégie vypracované už majú. Druhé zistenie je, že sa študenti nebránia zavedeniu regulácií, prevenčných opatrení a chápu aj ich spojitosť s určitými obmedzeniami. Správne realizovaná prevencia v tejto oblasti by teda nebola a priori odmietaná a bola by pravdepodobne účinná.

Ako už bolo v tejto publikácii viackrát spomenuté, alkohol podľa študentov k vysokej škole patrí. Študenti zároveň značne nadhodnocujú rizikové správanie svojich rovesníkov. Postoj „Pijem, pretože všetci pijú...“ nie je v študentskej komunite výnimočný. Normatívne očakávania majú výrazný vplyv na správanie vysokoškolákov mladých ľudí, preto prevenčné prístupy založené na ich zreálnovaní majú veľký potenciál.

Názory a skúsenosti, prezentované v tejto publikácii, sú názormi študentov, ktorí na vysokej škole študujú. V našej mozaike chýbajú skúsenosti tých, ktorí ju z nejakého dôvodu ukončili skôr. Do akej miery spôsobil ich neúspech samotný „študentský život“? Ako sa na tom podieľal alkohol? Mohlo im niečo, prípadne niekto, pomôcť s problémami, ktoré ich odchod z vysokej školy spôsobili? Hľadanie odpovedí na tieto otázky, nesporne podstatné pri realizácii účinných programov prevencie rizikovej konzumácie alkoholu, by malo teda byť zameraním budúceho výskumu tejto oblasti.

Ako sme v predhovore k tejto publikácii uviedli, našou snahou bolo načrtnúť stav problematiky a otvoriť nové otázky a témy v oblasti prevencie konzumácie alkoholu v univerzitnom prostredí zaangažovaním samotných študentov, teda „expertov“, ktorí veľmi dobre poznajú terén. Veríme, že sa nám sčasti podarilo prispieť k námetom, ako lepšie a efektívnejšie zavádzať pravidlá užívania alkoholu vo vysokoškolskom prostredí.

Zoznam použitej literatúry

AHN, H.Y. et al. A qualitative study of college student responses to conflicting messages in advertising: anti-binge drinking public service announcements versus wine promotion health messages. *International Journal of Public Health*, 2011, 56, p. 271-279.

BAILER, J., et al. Increased prevalence of problematic alcohol consumption in university students. *Psychotherapie, Psychosomatik, medizinische Psychologie*, 2009, vol. 59, no. 09/10, p. 376 - 379.

BARBER, M.W., FAIRCLOUGH, A. A comparison of alcohol and drug use among dental undergraduates and a group of non-medical, professional undergraduates. *British Dental Journal*, 2006, 201, p. 581-584.

DANTZER, C. et al. International study of heavy drinking attitudes and sociodemographic factors in university students. *Journal of American College Health*, 2006, vol. 55, no. 2, p. 83-89.

EWING, J.A. Detecting alcoholism. The CAGE questionnaire. *The Journal of the American Medical Association*, 1984, 252(14), p. 1905 - 1907.

HIBELL, B., et al. 2007 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 35 European Countries. *Výskumná správa*, Štokholm, Švédsko, 2009.

MADARASOVÁ GECKOVÁ, A. et al. Sociálne determinanty zdravia školákov, HBSC - Slovensko 2005/2006. *Národná správa*, 2009, Equilibria, Košice.

McGEE, R., KYPRI, K. Alcohol-related problems experienced by university students in New Zealand. Australian and New Zealand. *Journal of Public Health*, 2004; vol. 28, p. 321-323.

MOREIRA, M.B., SMITH, L.A., FOXCROFT, D. Social norms interventions to reduce alcohol misuse in university or college students. *Cochrane Database System Review*, 2009, vol. 8; no. 3.

OROSOVÁ, O. et al. Rizikové faktory užívania drog dospievajúcimi. *Československá psychologie*, 2007, 51, 1, p. 32 - 47.

OROSOVA, O. Terminal and instrumental values ratings and risk behaviour among university students., *Young Adults and Risk Behaviour. Drug addiction and AIDS*. Kosice: Harlequin Quality, s.r.o., 2007

OROSOVÁ, O., GAJDOŠOVÁ, B. Individuálne a sociálne faktory fajčenia cigariet a konzumácie alkoholu vybraných skupín vysokoškolských študentov. *Československá psychologie*, 2009, 53, 6, 600-611.

OROSOVA, O. et al. Health-related behaviour among adolescents and young adults. Kosice: Equilibria, 2009.

PERKINS, W.H. Social Norms and the Prevention of Alcohol Misuse in Collegiate Contexts. *Journal of Studies on Alcohol*, 2002, supplement no.14, p. 164-172.

RIDOUT, B., CAMPBELL, A., ELLIS, L. 'Off your Face(book)': Alcohol in online social identity construction and its relation to problem drinking in university students. *Drug and Alcohol Review*, 2011, v tlači.

STOCK, C., et al. Alcohol consumption and attitudes towards banning alcohol sales on campus among European university students. *Public Health*, 2009, vol. 123, p. 122- 129.

TSE, E.C. A comparative analysis of alcohol consumption pattern among global university students. *Prispevok na medzinárodnej konferencie CHRIE*, 30. júl, 2011.

WECHSLER, H. et al. Correlates of College Student Binge Drinking. *American Journal of Public Health*, 1995, vol. 85, no. 7, p. 921-926.

WHO. Handbook for action to reduce alcohol-related harm. WHO handbook, 2009.

WINDLE, M. Alcohol Use among Adolescents and Young Adults. *Alcohol Research & Health*, 2003, vol. 27.

Predstavenie pracoviska

Katedra pedagogickej psychológie a psychológie zdravia je pracoviskom Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach. Hlavným poslaním Katedry pedagogickej psychológie a psychológie zdravia v oblasti vzdelávania je poskytovať psychologické vzdelanie študentom medziodborového bakalárskeho štúdia psychológie a prírodovedných predmetov na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ, poskytovať psychologické a pedagogicko-psychologické vzdelanie budúcim učiteľom na Prírodovedeckej fakulte a Filozofickej fakulte UPJŠ. Katedra koordinuje prácu so zdravotne znevýhodnenými študentmi na FF a PF UPJŠ. Súčasťou pracoviska je Akademické pracovisko kontinuálneho vzdelávania učiteľov pri KPPaPZ a Výskumno-vzdelávací ústav psychologickej prevencie, pracovníci katedry vedú Psychologickú poradňu pre vysokoškolákov.

Katedra pedagogickej psychológie a psychológie zdravia je v oblasti vedecko-výskumnej činnosti zameraná na výskum rozličných aspektov zdravia, podpory zdravia, prevencie rizikového správania sa, kvality života. Získané výsledky sú prezentované a publikované na medzinárodnej scéne prostredníctvom medzinárodných konferencií (ISPA, EUPHA, EHPS) ale aj v SCI časopisoch. Členovia katedry sa významnými riešiteľmi a spoluriešiteľmi národných (APVV-20-038205: Individuálne, interpersonálne, sociálne a spoločenské faktory rizikového správania v období dospievania a ranej dospelosti; VEGA 1/4518/07: Sociálna kompetencia, sociálna inteligencia a možnosti jej rozvoja, 1/408/04: Sociálno-psychologická analýza rizikového správania sa vysokoškolákov. Efektívnosť prevencie drogových závislostí a AIDS; KEGA; Protidrogový fond; Úrad vlády SR) a medzinárodných (EUROTHINE, UNIPREV, SNIPE, SLICE) vedeckých grantov a projektov.

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Odborné poradenstvo: Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach
<http://www.upjs.sk/pracoviska/univerzitna-kniznica>
Rok vydania: 2011
Náklad: 100 ks
Rozsah strán: 82
Vydanie prvé
Tlač: EQUILIBRIA, s. r. o.

ISBN 978-80-7097-921-1

